

KRIS

DRUŽINSKI LIST

VSEBINA :

LITERARNI DEL. PROZA: A. Cerkvenc: *Padel za domovino*; A. Nevjerov: *Na zemlji*; E. Tiran: *Zgodba o papirnatih možičkih*. PESMI: E. Tiran: *Žerjavi*; Tone Seliškar: *Šarabanka*; I. Albrecht: *Besede v samoti*; R. Rehar: *V potu obraza*. — POUČNI DEL: *Trbovlje*; *Kvartet Zika*; *Režiser in njegovo delo*. — VESTNIK: *Socialni vestnik*. *Glasba*. *Šport*. *Književnost*. *Vestnik „Svobode“*. *Šah*. — RAZNO: *Smešnice*. *To in ono*. *Naše slike*. — SLIKE: *Plaćilni dan*. *Padel za domovino ... Veslači*. *Nadnevni kop Doberna*. *Savska dolina s separacijo*. *Pralnica pri Savi*. *Šaht III in drobilnica*. *Kvartet Zika*. *Tamburaški zbor „Svoboda“*, *Maribor*. *Prva slovenska waterpolo tekma*. — *Šahovski diagram*.

V LJUBLJANI,
avgusta 1921.

Izhaja vsak
mesec.

Odgovorni urednik: LOJZE SLANOVEC. Uredništvo in upravništvo:
Ljubljana, Aleksandrova cesta 5. Tisk tiskarne J. Blasnik-a nasl.

NAŠIM NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM.

Razposlali smo drugo številko vsem onim, ki nam prve niso vrnilo oziroma plačali naročnine. Prosimo Vas, da z ozirom na ogromne stroške, ki jih imamo, nemudoma poravnate naročnino, da vemo v kaki nakladi prihodnjo številko tiskati.

Prijeli smo nebroj pismenih zahval in častno število naročnikov, zakar se vsem iskreno zahvaljujemo. Vse podane nasvete bomo po možnosti upoštevali, vendar pa

vsem željam ni mogoče ustreči. Iz skromnega začetka bomo poskušali v okviru našega programa list povečati ter s prihodnjo številko prinašati tudi aktualne dogodke in osebnosti s slikami. Na več nasvetov s strani naših žena in gospodinj odgovarjamo, da bomo že v prihodnji številki začeli prinašati pod naslovom „Gospodinjstvo“ poučne sestavke iz kuhinjske, modne in gospodinjске stroke.

Listnica uredništva.

Kakor je posneti iz mnogih dopisov, naša uvodna povest zelo ugaja vsem bralcem. Prihodnjič pričnemo objavljati daljši roman istega pisatelja, „Prostitutko Zošo“, gotovo eno najboljših del, vzniklih v krvavem času svetovnega klanja. — Nekaj leposlovnega gradiva smo spravili za pozneje, mnogo ga je romalo v — koš. Ta usoda doleti vse, kar se sme imenovati „lepo mišljena poskušnja idealnih ur“. Pač pa smo pripravljene na tem mestu, na tozadevno prošnjo povedati svoje odkrito mnenje in utemeljitev. Za to pa seveda ne reflektiramo na nobeno zamero. — G. Julij Dravin: Vaše stvari kažejo talent, a tudi dosti nesamostojnosti. Oblika in snov bi bili pred dvajsetimi leti na Slovenskem novi — danes zahtevamo več. Naše mnenje naj Vas ne ustraši, zelo ljubo bi nam bilo, če nam pošljete čez nekaj časa kaj takega, kar bi ne imelo pravice do gorenjih slabih lastnosti. — T. T.: Mi smo iznenadeni, dasi bi lahko pričakovali iz tistega čudnega kraja, v katerem živite, za prej ali za pozneje nekaj čisto novega. Navzlic raznim nedostatom si nismo pomišljali. Pošljite še kaj, še mnogo, kaj takega, kar ne bo naše sodbe razdrlo! Ob priliki se morda osebno pogovorimo!

Naše slike.

Plačilni dan. Delo samo bolje kot tisoč besed karakterizira pekel, v kar je alkoholistični demon izpremenil cvetoče družinsko življenje nekega pijanca. — P a d e l z a d o m o v i n o . . . Bralci, ki bodo med to sliko v vojni padlega in vranam posvečenega reveža ter slavnim junakom, polkovnikom Ullmannom, v naši povesti opazili nekaj trpkega sarkazma, so razumeli, zakaj smo jo postavili na to mesto. — V e s l a č i. Nemški slikar Hanns v. Marées, rojen 1837. l. v Elberfeldu, umrl 1887. l. v Rimu, je bil v nekem oziru drugačen kot mnogi umetniki. Dasi ima vse polno slik, kakor je pričujoča, ki gotovo spada med najboljše te vrste, jih vendar ni nikoli razstavil.

K našim slikam v prvi številki dodajemo sledeče pojasnilo: Slika na strani št. 8 je delo belgijskega umetnika Constantina Meunier-ja, rojenega 12. aprila 1831 v Bruslju, umrlega 4. aprila 1905. Šele v starosti 60 let je prodril umetnik s svojim delom do priznanja. — Slika na 11. strani je delo Françoisa Millet-a, rojenega 4. oktobra 1814 v Gravelle, umrlega 20. januarja 1875 v Barbizanu. Bil je sin kmečkega rodu, ki je tudi sam dolga leta opravljal kmečki posel.

„KRES“

JE EDINI SLOVENSKI DRUŽINSKI MESEČNIK

NAROČAJTE IN ŠIRITE LIST!

**Zavarovalna delniška družba
v Zagrebu**

„DUNAV“

ustanov. l. 1920, delniška glavnica
K 10,000.000

sprejema zavarovanja vseh strok po ugodnih pogojih ter priporoča posebno požarni in življenski oddelek, zlasti pa tabele za **RODBINSKO ZAVAROVANJE** z izplačilom letne rente v slučaju predčasne smrti in vse zavarovane glavnice, **ZAVAROVANJE MIROVINE** z izplačilom povišane glavnice ali pa rente v slučaju doživetja. — Zahtevajte prospekte in pojasnila pri

podružnici za Slovenijo v Ljubljani, Šelenburgova ulica šte. 3

A. & E. Skaberné

veletrgovina z manufakturnim blagom
in s pleteninami.

Ljubljana, Mestni trg 10.

Priporočamo

Kolinsko kavno primes.

ČEVLJE

na debelo in drobno
vsake vrste priporoča t. t.

ALEKS. OBLAT
Ljubljana, Sv. Petra cesta 28.

Kdor hoče imeti res s pristnim blagom prepleškano hišo, pohištvo in lakiranje voznih koles v peči, naj se obrne na tvrdko

Tone Malgaj

stavbeni in pohištveni pleskar in ličar
Ljubljana, Kolodvorska ulica 6

Kruh in pecivo vseh vrst je najboljše iz

Prve ljubljanske delavske pekarnе

registrovane zadruga z omejeno zavezo

Dobi se po vseh konsumih in trgovinah, kjer vise table zadruga. — Pristopite kot član k zadrugi, da se čimpreje poveča! Delež stane samo 100 K. — Prijave sprejemajo vse prodajalne Konsumnega društva.

Železnina FRANC FRANGESCH nasl.
Rupert Jeglitsch, Maribor

Gosposka ulica šte. 11

priporoča slavn. občinstvu svojo veliko zalogo
vsakovrstnega železja, orodja, hišne in
kuhinjske posode.

Tiskovine vseh vrst

za urade, županstva, društva, trgovce,
obrtnike itd. izvršuje lično, hitro in ceno

„Zvezna tiskarna“
v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1.

Mlekarska družba
za Jugoslavijo v Ljubljani d. z o. z.

Pasterizirano mleko, sir razne vrste, surovo
maslo in mlečni izdelki sploh vedno v zalogi.

Mleko v higijenično-zatvorenih steklenicah, kakor tudi
drugi izdelki se dostavljajo na željo na dom.

Obratovališče: Vojaška ulica št. 10.

Telefon št. 4-46. interurb.

Trgovina z usnjem in vsemi
čevljarскими potrebščinami

ARMIN ELLINGER

Specijaliteta:

Krema

za čevlje!

MARIBOR

Kralja Petra trg št. 9

ŠIRITE „KRES“

za 10 naročnikov po 80 K, ki nam jih
dobite, Vam pošljemo **cel letnik zastonj!**

Uprava „KRESA“

LJUBLJANA, Aleksandrova cesta šte. 5.

MANUFAKTURA!

Na drobno!

Na debelo!

J. Kostevc, Ljubljana Sv. Petra c. 4

P. MAGDIĆ
MODNA IN ŠPORTNA TRGOVINA

LJUBLJANA

(nasproti
glavne pošte)

Specerijska in kolonijalna trgovina

Alojz Schnideritsch

Maribor, Terezijin dvor, Glavni trg

se vljudno priporoča.

EN GROS!

DETAIL!

PADEL ZA DOMOVINO ...

Grudi so se dvigale in padale. Plakala je in bila še lepša, vedno lepša. Prijel jo je okrog pasu in jo nesel na posteljo. Grizla ga je, vpila je.

„Ivan, Ivan, Ivan...“

Prazna je bila hiša. Daleč je bil Ivan, tam v ruski vojski.

„Prokleti Avstrijec! Svinja!“

On jo je nesel.

„Tiho deklica! Ne čutiš, kako je lepo, kako je krasno, kakor bi ne čutila več telesa — — norica, kaj se braniš?“

Vrgel jo je na posteljo in pritiskal jo je s silo. A ona je kričala in vpila.

„Ustrelim te!“

Že mu je tekla kri iz lic...

Videl jo je pod seboj. Oči so se širile. Po temni polti je vidno strujala kri v modrih žilah. Oči so silile iz nje. Noge so drhtele... silno... tresla se je. Samo polutihu je še klicala: „Ivan, Ivan...“

Ivan ni prišel. — Videl je, kako so se oči zaprle.

Skočil je s postelje. Pri oknu so stali štirje vojaki in ga gledali.

Zagnusilo se mu je vse. Pljunil je nanjo. In tedaj je vstala, skočila je s postelje, kakor mačka se je zagnala vanj in ga zgrabila za vrat.

„Vrzite jo z mene,“ je vpil...

Dva vojaka sta jo prijela...

Dva cigana sta bila, iz madžarskih step doma. Držala sta jo.

„Svinja avstrijska! O, Rusi niso takšni, ne, ne, stokrat ne — o-o-o“ in plakala je neutешljivo.

„Zvezite jo.“

Zvezala sta jo.

„In sedaj — sedaj vesta, kaj imata storiti.“

Kričala je, a nihče je ni slišal. Ječala je pod njima — a onadva sta se režala. In on se je smejal. Videl je, kako se ji je treslo telo, videl je, kako je tekla kri po snežnobelih rjuhah. „Nesita jo ven...“

Zunaj sta jo privezala k deblu, k lipi pred cerkvijo. Polna luna je ležala na njenem telesu in jo božala. Glava ji je padla na prsi, dolgi lasje so se ji spustili do nog in ji pokrivali grudi.

„Odidite!“ je zapovedal in vojaki so odšli.

„Da boš vedela, kaj je Avstrijec, da boš vedela, da je pravica le kaplja v kupi sladkega vina — in če smo ga ukradli, — potem je to pač samo brezpredmetna okoliščina...“

Vzel je pištolo, nameril je v glavo in počil. Curek krvi je brizgnil in se razlil ravno preko njegovega obraza.

„Kaj molčiš — zverina,“ je zarjul Martin.

Predramil se je in je hotel skočiti pokoncu, a v rokali in nogah ga je zbolelo.

„Zastonj, junak, popolnoma zastonj. — No, zakaj je umrla Džiuna?“

„Morala je umreti. Bilo je sojeno.“

„In tebi je sojeno, da umreš sedaj. Vidiš, sedaj.“ In postavil mu je rob cevi na čelo. Polkovnik je čutil mrzel obroček na čelu; zazeblu ga je nekje v tilniku in speklo ga je obenem. A še ni verjel. Vendar ostanem živ, ne... ne... Kako to? — Slišal je, kako je petelin odskočil, kako počilo... čutil je še gorak curek krvi in obležal je.

„Osel, saj te nisem ustrelil. Spodletelo mi je. Vrag! Komaj da te je nekoliko oprasnila ta krogla...“

Ullmann je ležal brez zavesti...

„Džiuta, Džiuta,“ zaplakal je Martin tisto noč in jo poljubljaj v Horohorinu, ko je visela na drevesu. Položil jo je na posteljo, pokrival jo je s rjuho... in poljubljaj jo je... In potem je hitel, ker so bili Rusi že blizu — in on je moral za Ullmannom.

Počasi je odprl oči...

„A... kako... kaj je bilo?“ ni se mogel spomniti natanko.

„Ni ti bilo sojeno, da umreš od krogle. Vidiš, kar na lepem mi je izpodletelo...“

„Izpusti me. Narednik postaneš in dobro ti bo...“

„Narednik... in dobil bom medaljo — zlato — veliko srebrno —?“

„Da... da... dobil boš... prisegam,“ in poskušal se je nasmejati.

„Narednik, medalje — in če bi bilo tudi polkovnik! Ne! Majhen in svoboden, junak v sebi in za sebe in pravica hočem biti. Silna pravica, to hočem biti. In če bi me tudi ne ubil, kot si Riharda — ali se spominjaš Riharda, tam doli... dne 18. junija — saj ni dolgo tega — ali se spominjaš? Dež je padal. V vsaki luknji, ki jo je bila granata napravila, je čepel vojak. Ves dan niso jedli. In vso noč so sedeli v luknjah, z železnimi čeladami, kakor ljudje, ki so oddavna izgubili, zakvartali vse človeško nekje v krčmi s hudiči in drugimi duhovi. Stali so in kakor živali so sloneli na puškah in streljali so in tam pri vodnjaku so padali očetje, možje, ki so jih gnali, dolga vrsta železnih glav. In tistikrat si prišel... Ali se spominjaš?“

„Spominjam se...“

... in našel si Riharda, ki je spal. Zbudil si ga. Ali se ne spominjaš? — Zbudil si ga, mladega, utrujenega, dobrega praporščaka, našega praporščaka — in si ga vprašal: „Ali veste, kaj storimo z vojakom, ki ga najdemo spečega v vojni črti?“

In Rihard ni odgovoril, ampak te je udaril, da si se prevrnil — in si mu obljubljal, obljubljal — to in ono — in tedaj te je izpustil. — Nisi ga li ustrelil?“

„Bilo je radi discipline. Bili so vojaki poleg...“

„Da, in če bi tudi ne bilo tega, če bi me tudi ne ubil — kaj je meni do tega? Vidiš, ti nisi prvi in upam tudi ne poslednji, ki je v mojih rokah. Izpustil bi me — in tedaj bi postal rob. Vsaka stopinja, ki jo doseže človek v organizaciji, — tej ali oni —, vsaka stopinja ti obeša težke okove okoli vratu. Najnižji je najsvobodnejši. Najnižji je največji!“

Z nasprotnega hriba so pričeli streljati italijanski topovi. Žvižgala je v zraku, kakor električno železnico jo je bilo slišati, vedno bolj jasno, vedno bolj ostro. Nato zamolkel udarec, silna eksplozija — dim — kamenje, prah, železje, smrad...

Polkovnik je zlezal skupaj, zaprl oči in kriknil.

„Sedaj ti bom zamašil usta, da ne boš vpil. Vidiš, lahko bi ti bil natlačil zemlje v usta, a zvezal ti bom le z robcem...“ in zvezal mu je z njegovim robcem usta.

Granate so pokale, druga za drugo — vse v tisti neposredni okolici. Martin se je smejal. Polkovnik se je tresel, poskušal je priti še nižje k tlom, vriniti se v zemljo; ko je za trenotek odnehalo, se je oziral naokoli.

„Zaman gledaš — in če bi tudi kdo prišel, vidiš, tisti trenotek bi te s to sekiro po glavi.“

Privlekel je izpod jope sekiro, zamahnil dvakrat po zraku in jo posadil k polkovnikovi glavi.

Zopet je zažvižgala — takrat visoko, tenko — kratko in treščila, razletela se — vse obenem. Z vso silo je zlezal vkup. Martin se je sklonil in preko glave so leteli drobci...

„Junak, kakšna sreča, če bi te bila zadela sedaj krogla, ali vsaj košček železa. Padel bi bil vsaj od sovražnikove krogle, junaško...“

Hripavo se je nasmejal Martin in zaničljivo ga je pogledal.

„Vidiš, mislil si, da človek na vse pozabi, — ali veš zakaj te ubijem, zakaj ti razkoljem glavo? Nekoč smo korakali — ni še dolgo in menažo smo imeli na cesti. Bil sem lačen — vsi smo bili lačni, umazani, blatni... in mraz nam je bilo. Zjutraj smo pili neko toplo umazano vodo in potem smo marširali od treh popoldne. In tedaj smo dobili kosilo. Utrujen sem bil, da sem komaj držal skodelo in žlico v roki. Nisem mogel prinesiti žlice do ust. Glavo sem moral globoko skloniti, da sem mogel srkati tisto umazano juho. A bila je sladka. Samo trenotek, komaj sem dihala... Slišal sem, kako je stal nekdo poleg mene, da je nekdo udaril s petami skupaj — a nisem imel moči, da bi obrnil glavo, da bi pogledal; — in če bi tedaj prišla tudi moja žena, če bi prišla Džiuta, bi se ne ozrl, jedel bi do konca...“

In kakor tresk je udaril v mene. Noga je brcnila mojo skodelico, da mi je skočila v obraz — in tvoj glas sem slišal: „Salutiraj, mrcina!“

Takrat sem prvič jokal, ker se je meni godila krivica. — Žival ti gnusna! Takrat sem si zapisal tudi tvojo glavo. Tri so že padle od moje roke. Trije visoki generali. A ti boš četrti in potem pride major Hermann.“

Že se je stemnilo. Samo še bakrenokrvavo nebo je metalo svojo luč na izmučeni obraz polkovnikov. Nič več ni slišal. Niti besede o pravici in maščevanju. Mislil je na Almo — na poslednji sestanek z njo v St. Pöltenu in hipoma se ga je polastila nepremagljiva jeza. Zagnal je mišičevje, vse se je lomilo na koncu rok in nog, na trdnih konopčkih.

„Miruj, kajti sicer ti prej razkoljem glavo. In zadovoljen bodi, da smeš še živeti. Saj ne moreš vedeti: mogoče me kaj zadene in ti ostaneš živ... Vsak trenotek je istotako pomemben kakor cela večnost. Včasih mine stoletje, ne da bi se kaj zgodilo. In tedaj pride trenotek, kratek — in če bi se nič ne bilo zgodilo, bi sploh ne bilo trenotka. Padel bi bil v morje večnosti in bi ne bil niti trenotek. Za čas je merodajen edino dogodek. Zato miruj, bogve kaj se še zgodi...“

Težko je sopesel in siloma se je skušal obrniti. Kričati. —

„Haha... Nič se ne boj! Konop drži! Pomisli, polkovnika konop! Navaden kos mrtve stvari človeka. Ali si ti človek? — To ni pravično, kaj? In vendar je tako. Tako je, da smo vedno vsi odvisni od malega kamenčka, od plasti podzemskih sestavin, od koščka kruha, od kapljice vode. Saj pravzaprav ne ubijem mnogo, če tebe ubijem...“

Pogledal je na Asiago. Vstal je za trenotek. In ko je videl ležati tako polkovnika, ko se je spomnil na tisti grozoviti popoldan v Karpatih, ga je spreletel mraz od sovrašstva.

Ob dveh popoldne se je zgodilo. Levo in desno so se umikali; Madžari so bili, Honved; in mi smo stali na sredi. „Madžari bežijo!“ so vpili vsivprek: „Madžari so se umaknili!“ Na desnem in levem krilu, na grebenih gorâ smo opazili lahko kozaško konjenico, ki je hitro prenašala svoje topiče. A povelja, naj se umaknemo, ni bilo.

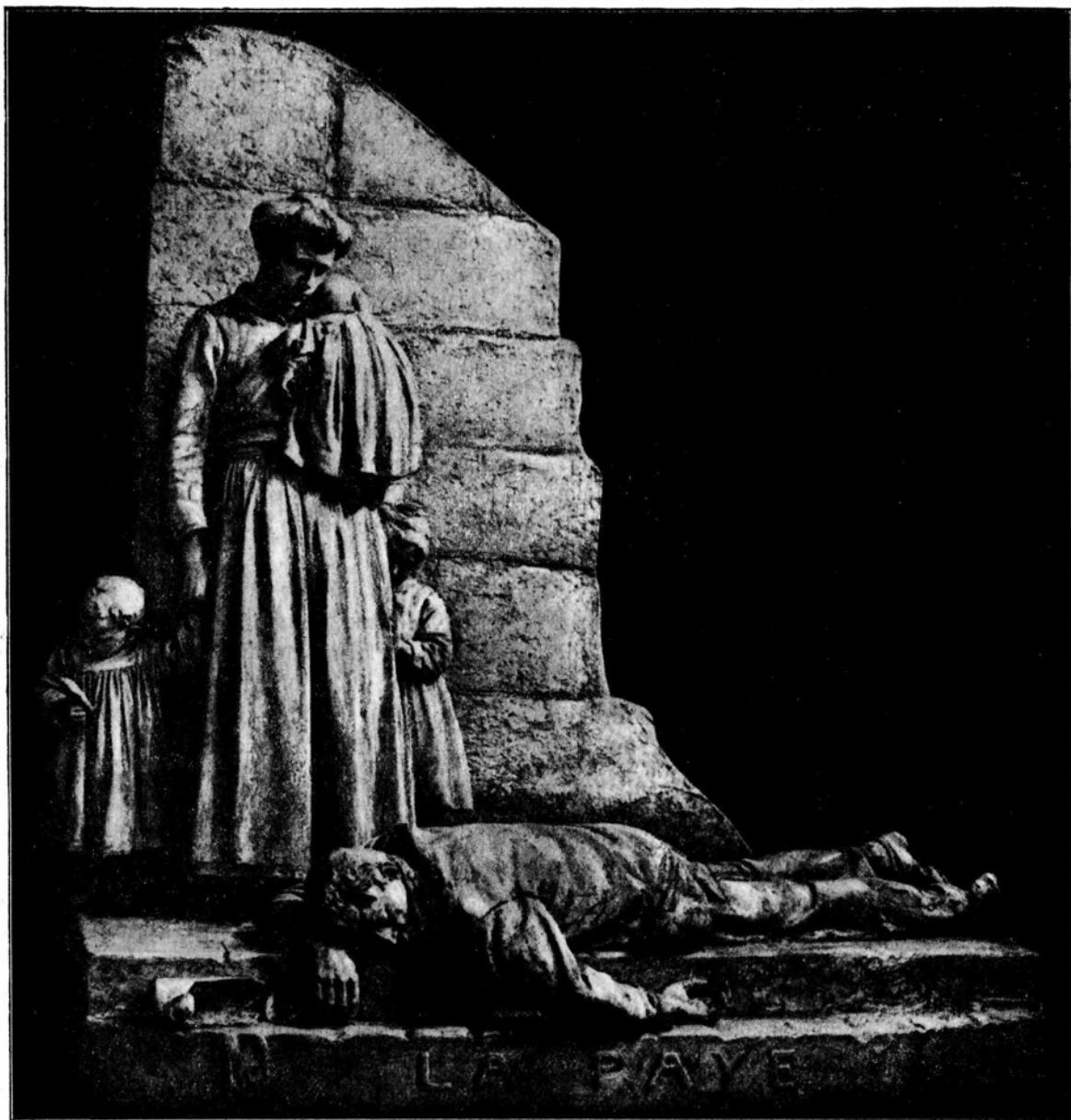
„Čim — bum! Čim — bum! Ži — tresk! Ži — tresk!“ Venomer menjaje. Lahko topništvo je po načrtu stiskalo polk v klopčič. Ljudje so bežali proti sredi in ravno na sredi je stala naša, dvanajsta stotnija.

Stotnijski poveljnik je pravočasno opazil, kaj se utegne zgoditi. Videl je, da so ruske baterije tlačile ljudi v klopčič, da potem z enim samim udarcem uničijo vse: z dvema strojnicama, s petimi, šestimi baterijami. Vse, kar se je bilo osredotočilo na prostor, ki trenutno ni bil pod topniškim ognjem, bi bilo uničeno.

Na svojo lastno pest je dal povelje:

„Nazaj!“

In stotnija se je prva umaknila. Že je korakala svojih petsto korakov — tedaj se je pa naenkrat nahajala v ognju svoje lastne rezerve, strojnega oddelka, ki je bil pri polkovni komandi.

PLAČILNI DAN

Napad je prišel nenadoma. Polkovnik ni mogel shraniti in urediti tako nanagloma vseli nakradenih stvari, zato je moral polk toliko časa držati postojanke. Prezgodaj jih je zapustil in zato je dal streljati na polk. Tisto popoldne je padlo šestdeset mož...

Spredaj lahko kozaško topništvo, ki je švigalo kakor blisk iz postojanke v postojanko na malih konjičkih, levo in desno ruske, zadaj avstrijske strojnice...

Ljudje so stopali — kam? — kdo ve?

Star človek, menda petdeset let star, je imel rožni venec v rokah in je glasno molil. Drugi je igral na orgljice poskočno ukrajinsko melodijo.

A nekateri, in ti so bili edini trezni, so stiskali zobé, velike krvave oči so gledale na vse strani, širili so roke in prste so stekali, kakor bi hoteli nekoga zadaviti... in molčali so. A v mozgu je nekaj gorelo, nekaj, kar je hotelo raznesti mozeg in vse, — še nekaj drugega, še — nekaj, kar je v globini mozga, nekje, kje — ni mogoče označiti; včasih pogledajo oči tja, a se vedno obrnejo, ker zaskeli, zaboli... Tam notri, tam je bilo — sovraštvo. Tisti so se plazili po vseh štirih in Martin je bil med njimi.

„Zverina“, je poltiho govoril, „kako je takrat stal in vpil, ko smo prišli. Če bi ne bili Rusi za petami, bi nas bil vse pobil, a mene ne, ne! — In sedaj leži tam kot svinja zvezan s konopčkom po najnižjem pri polku...“

Najnižji, a vendar samsvoj. Ne ubijam za druge, zase ubijam. Ne maščujem, da bodo drugi vedeli, maščujem zato, ker je zakon malenkost in pisana črka brez ljubezni in sovraštva. Zakon, ki ne usmrti tistega, ki le zine besedo za vojno, tak zakon je zločin. Nasprotno: kdor zine besedo proti vojni, tega zakon umori. Tak zakon je podoben vlačugi, ki se obleče v carski plašč in carsko greši — in ker carsko greši — je to pravica!

Kdo bi bil poklical to zver k odgovornosti, če bi ga jaz ne bil? In če bi me dobili, bi me obesili. Hahaha! Obesili, kajti ustreliti smejo samo junaka. In jaz nisem junak, ker sem zavrtno napadel: — Kako? Tam bi ga moral napasti, pred gospodom majorjem in pred celim zborom častnikov in drugih takšnih narednikov; da bi me pretepel do — smrti! Potem bi ne bilo niti potrebno, da me obesijo...“

Vse je že utihnilo. Temno je že postalo. Bakrena rdečica je zginila z neba in tema je poljubljala prostornino neizmernosti...

Nekje v gozdu je nekaj zašumelo. Kakor blisk je bil Martin pri Ullmannu. V polkovnikovih očeh je zaigral up, Zasvetile so se oči, obrnile so se v stran, kjer so odmevale stopinje... ena... dve... ena... dve... — več jih je! —

„Ne upaj ničesar!“ mu je rekel Martin; zapičil je svoj pogled v njegove oči in približal mu je svoj obraz, tako, da sta se skoraj dotikala:

„Ne upaj ničesar! Umreti moraš. Si razumel? In če bi vsi prišli sem, predno bi bili tukaj, bi ti razklal glavo. Zadnji trenotek, ko bi bili samo en korak od mene, bi ti preklal črepinjo, in skočil bi v gozd...“

Poslušala sta... Koraki so se oddaljili. Le veter je lahko pripogibal vrhove dreves.

„Zakaj sem ti zavezal usta? Zato, da ne boš govoril, ker ni potrebno, da bi govoril; gobezdal bi neumnosti, in neumnosti ne maram poslušati. Mogoče bi v zadnjem trenotku celo molil. To tudi ni potrebno. Zločin je storjen in ne izbrišeš ga nikdar več. Ali ne vidiš Džiune, kako prihaja s terjatvo? Ali jo vidiš? Ne vidiš Džiune tam v kotu, pri tisti debeli, visoki brezi?“

Visoka senca se je tam pripogibala... gorostasna... in nekaj je šepetala... Sklanjala se je in se je počasi, počasi približevala...

„Da, da, je že tukaj — sedaj — sedaj“ — Polkovnik je zaprl oči in jih je stiskal. Hropel je... Od časa do časa ni mogel dihati — odprl je oči in jih je zopet zaprl.

„Oči... oči, ali jih vidiš...?“

Dolgi lasje so ji padali čez gole grudi do nog. Raztrgala je konopčke, vrgla je lase nazaj, — a hipoma je ni bilo več. Samo dvoje velikih oči z ogromnimi krvavimi solzami je hodilo... tako čudno se je premikalo...

„Le glej, le glej... sedaj te bodo požrle, a — vidiš tisto kri — vidiš?“

Odvezal mu je usta.

„Ubij me! Prosim, ubij me hitro!“

„In če te tudi ubijem — zločin ostane, ker si ti zločin. Tvoje telo uničim — a ne atomov, ki so vsi en sam zločin —. Ubiti ni mogoče. Nihče ne more ubiti, ne bom te ubil!“

„Ubij...“

„Kako naj te ubijem, zverina?“

„Ustrel...“

„Ne, ne, ne bom te ustrelil. Drugačno smrt si zaslužil. Razsekal ti bom glavo, — pravzaprav ne razsekal — razbil! Vidiš, s hrbtom te sekire te bom udaril ravno tukaj —“. Dotaknil se je nalahko s sekirnim hrbtom temena — „tukaj te bom...“

„Ubij, samo hitro!“

„Vidiš, kakor generalnega majorja Konjika te bom...“

„Konjika?“

„Da, tega sem tudi.“

„In boš še koga?“

„Še... še...“

„Tistega, veš, našega divizionarja daj!...“

„Kogar bom hotel! Poslušaj sedaj: kakor ti je bil zvezan. In kakor tebe sem najprej poskušal ustreliti... pa sem se v tistem trenotku, predno sem sprožil, premislil — in sem obrnil pištolo, da je šlo mimo. To je bilo pri Skali na avstrijsko-ruski meji. Spodaj pri reki — kako ji je že ime... ne vem. — Lepa noč je bila kakor današnja. In ko sem mu potem vse povedal — mi je obljubljal kakor ti — nebesa — in se je celo smehljaj... Ali bi rad kadil? kaj? — Hočeš cigareto?“

„Nočem.“

„No vidiš, on je tudi rekel, da noče. Ko sem mu pa zasadil cigaro v usta in mu jo prižgal, je moral kaditi.“

Nato sem vzel sekiro. Potipal sem nekoliko po temenu. Trkal sem nekoliko s sekiro po glavi, tipal na levo in desno, iskal lepšega mesta — in tedaj sem zamahnil. Zarijul je kakor lev — in tedaj sem zaustavil roko. Tresel se je kakor žolca. Zamašil sem mu zopet usta in povedal sem mu, da ne sme tuliti, ker to pač nič ne pomaga. In sem znova tipal. — Tudi jokal je, mislil je na otročiče, na ženo nemara... Mogoče na karijero... Ne vem, kaj vi mislite v takih slučajih. Jaz na primer, jaz bi mislil, koga bi bilo treba še ubiti, koga še, ki ga nisem — in ali se bo našel kdo, ki ga bo. — Ti misliš na karijero, na medaljo, križec — kaj? Vidiš, ti sploh nisi človek. Ti si zmesek medalj, križcev in zvezd. Tvoja pamet je pa službeni pravilnik za vaje. In tvoje srce je pištola in bajonet...! Tako sem mu govoril. In tedaj sem zamahnil, zaprl je oči, dvignil je prsa, in še ga nisem zadel, ko je nehaj dihati. Potem sem spustil sekiro. O, kako je zletelo na vse strani! Pet metrov naokrog je brizgnilo... belo... rdeče... Mastno oko se je obrnilo, padlo je na tla. In ko me je gledalo, sem stopil nanj in ga zmastil. — In ti, ti si bežal, ko te je pogledalo Džiumino oko. — Vidiš ga, je že tukaj!”

Čudno... Čutil je, da je tisto oko dihala; silno veliko je stalo pred njim, sklanjalo se je. Ni se genil. Oko je imel uprto v oko, v tisto veliko, globoko, brez dna. Hotel je nazaj, a oko, tista globina brez dna ga je vlekla kot magnet.

Tedaj je pa Martin dvignil sekiro, spustil jo je zopet, potipal je po glavi, na desno, na levo, potrkal je; potem je zopet dvignil, zamahnil — in udaril — — udaril ob kamen, ki je ležal za polkovnikovo glavo.

Celo telo se je dvignilo, žile na sencih so se nabrekle, oči so izskočile iz lukenj, kri se je poredila iz oči, ust in nosa...

Razvezal ga je in je odšel:

„Jaz ga nisem ubil. Njegova strahopetnost ga je, kakor tudi one tri...”

V gozdu je bilo vse tiho. Tam doli pod Monte Interrottom pa so švigale rakete v visokih lokih. Zamolkli streli so se klicali med seboj, križali se, žvižgali ter šli svoja pota, da se pokorijo zakonu, ki ga je pisal zločinec...

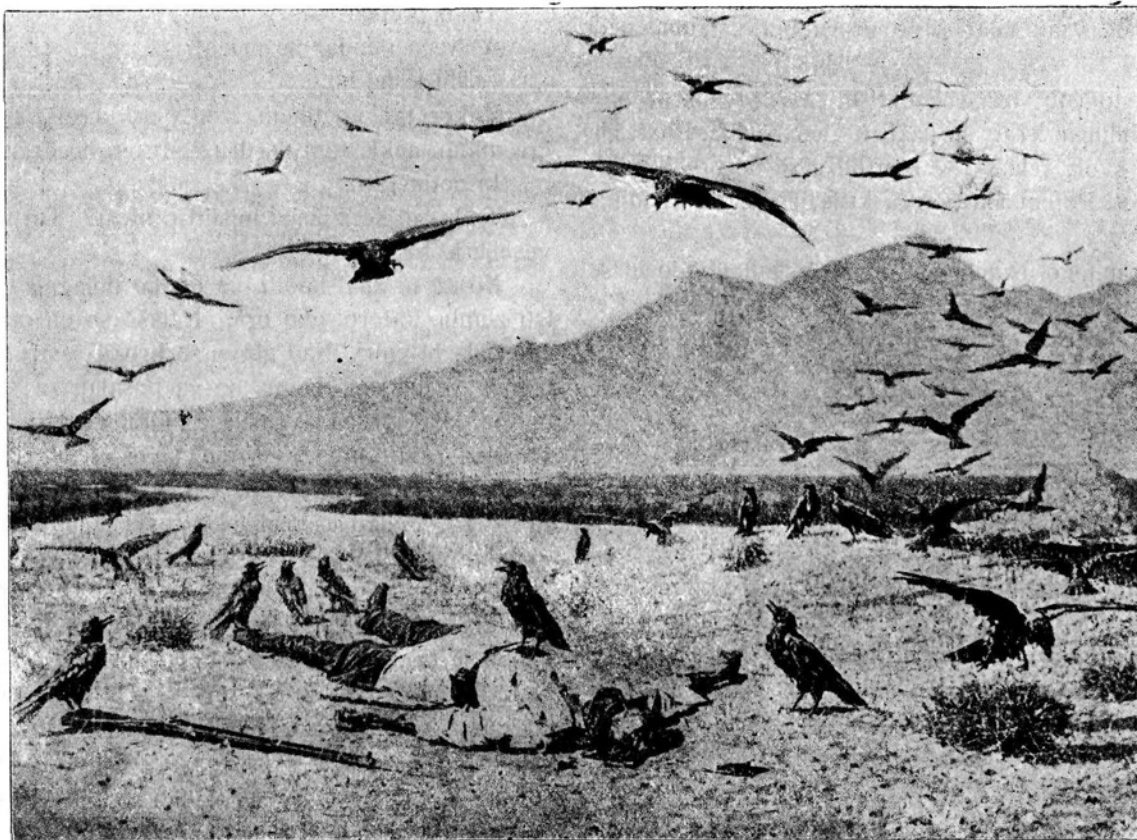
In tisti zločinec naj bo gospodar vsemu, — in četudi vsemu — zakaj mora biti tudi meni?

*

Zopet je korakal polk. Počasi. Bogvekam. Blizu vasi, popolnoma zapuščene, je stalo vojaško pokopališče s križi in na sredi lepa kapela z napisom:

Uilmann Alfred, komandant
strelskega polka.

Slava junaku, ki je padel za domovino v zvestem izvrševanju svojih dolžnosti!

PADEL ZA DOMOVINO ...

NA ZEMLJI.

Proti poldnevu je postalo vroče in soparno.

Nebo je bilo kakor prepeto s temnomodro kožico, a zemlja je žgala kakor ogenj. Približeval se je oblček, toda kmalu se je raztrgal in obvisel, podoben dimnati pajčevini. Zrak se je napolnjeval s prahom, z vlago gnojnih luž in dihanje je postajalo mučno.

Šestnajstleten kmetič, mužik Fedka, je izpregal plug, vzdigoval ojnice in obešal nanje sedalo. Snel je komat s kobilinega vratu ter odvedel kobilico k vozičku. Privezal jo je za kolo, vrgel v korito snop ajdove slame in sramežljivo ponujal.

„No, pojej malo ... pobiraj, a boljšega — nimam.“

Kobilica je odpirala gobec in iztegovala jezik. Obvohala je slamo, lizala korito in nezadovoljno vzela majhen šopek. Dolgo ga je vlačila po zobeh, žvečila, gibala s čeljustjo in naenkrat povescila glavo ter obstala tako, z neprežvečenim šopom.

Noge so se kobili šibile kakor trohmele palčice, težko je dihala z zaprašenimi nozdri, a oči so ji bile polne človeške tuge. Na hrbet so se ji vsedale muhe, ji do krvi opikale debelo kožo ter po jasje rile po bednih prsih... Maha kobila z repom — toda rep je redek, kratek in treplje samo po nogah. Rep je bil dolg in gost ter segal do pleč — ampak to je bilo že davno. Obsesala so ga žrebeta, ostanek pa je obvisel na bičih in trnju. Bije kobila tudi s kopitom, toda vsak udar ji povzroča bol v izmučenem telesu.

Fedka stoji ob strani, s prsti otipava presušene otekline na kobilinem vratu in užaljen gleda muhe. Pusti jih, da zasadijo svoja žela v kožo, približa se po prstih in jih vjame v pest. Potem jim potrga krila, noge ter nazadnje potepta glave.

Muh je mnogo. Napihnjene in rdeče odletavajo in se zopet pojavljajo tanke, modre, hudobne in gladne. Cel oblak kakor vrabcev jih visi v zraku nad poljem. Lezejo v ušesa, sedajo na oči in se trgajo za kri kakor pseta.

Fedka stoji in gleda, ne vedé, kaj naj stori.

„No, žrite! ... Vrag vas vzemi! ... Sesajte!“

Maha z roko in zleze pod voz. Izvleče cunjico s kruhom, črno grudico soli in v skodelico nalije vode iz vrča. Povživa skromno kosilce.

Kruh nagosto namaže s soljo, zmehčuje z vodo in dolgo prevrača v ustih, kakor bi jel kavčuk. Vztrajno giblje čeljusti — a ne more pogoltniti. V grlu ga peče, zobje se mu lomijo in jezik se mu valja kakor kos usnja. Voda je postala vroča ter mu obžiga desni.

„Slava ti, Gospod, da si me napojil in nasitil ... ponižno se zahvaljujem.“

Izlije vodo, shrani skorjico kruha in vzame iz žepa cunjasti mošnjiček s tobakom. Zvije si cigareto in se vleže na hrbet. Krepko vleče dim, ga drži dolgo v ustih in

ga raztresen izpušča v koleščkih. Potem zopet potegne, zopet drži — in tiho vzdihuje:

„Nda - a, življenje!“

Zakrije oči in leži nepremično kakor mrtev. Slišati je samo brnenje kril prepirajočih se muh. Kobilica strese glavo, tiho trka z uzdo po koritu... V njenem trebuhu je začelo nekaj ropotati in se prelivati ter zveneti kakor železne čepinje. A tudi Fedku nekaj brbra po čevih in srce utrujeno bije pod rebri. Nad vozom stoji solnce liki krvava pega in žge iztegnjene noge.

In tako celih šestnajst let — vedno isto.

Opali kožo, udari v glavo, izsuši mozeg ter ga v nitkahi raztegne po polju. In zdi se, da ni bilo mozga in ga ne bo in glava ostane prazna, prevrnjena kakor počen lonec.

... In veter ...

Treplje polednico, pleše s prahom in podira žito. Prižene redek oblček, brizgne dežja, zašumi po strehi in — zopet prah in soparica ...

Samo to je njegovo opravilo!

Ne prinese radosti, ne uteši s smehljajem, niti z eno pravljico ne razneži celih šestnajst let.

Kakor opeka, drug za drugim se zlagajo v majhen kup dnevi... In rastejo in padajo kupi, razsipajoč se v glino.

Tako pretoka čas.

A sreča vendar ne pride!

... In je ne bo.

Kakor tat, po tilhem, izza ogla prežiš na njo, a ona gre mimo, nekje tam po drugi strani, po drugih potih.

In detinstvo!

Toda, ali se izplača misliti o njem? Turobno in brez veselja je bilo.

Ko še ni znal hoditi, so Fedko polagali v brazdo na isti zemlji, katero zdaj orje. Nalašč so ga dušili s plenicami, da bi umrl. Nad glavo so krožili jastrebi in grozili, izkljuvati mu oči. Doma so ga posajali za peč in dolgo mu ne dajali kruha. Včasih je moral glodati opeko, loviti ščurke, sesati cunjico — samo da bi utešil glad. Malemu telescu se je hotelo živeti, a boleznini so ga mučile druga za drugo. Fedko je gnal jok včasih do krčev. A tolažiti ga nikdo ni šel.

In poleg njega na tleh so se mučili z gladom ravnotaki mali ubožčeki kakor on, valjaje se z glavicami. Fedka je črnel, krčil se od boli in — utihaval. Prihajali so bližje in gledali — ni li mrtev. Križali so se z velikim križem in se oddahnili. A v Fedkinih prsih je trkalo srce kakor polživa ribica — in zopet so odhajali. Oče je šklopotal z zobmi in ni zahajal v izbo. Mati je vzela Fedko na roke in ga z boljo ogrevala na prsih. Fedka je čutil meso, vztrepetal od toplote in kakor mlad psiček do krvi hlatal v grud.

„Nda - a, življenje ...“

... Zadušljivo ... težko ... kakor bi kdo odsesaval zrak, stopa na prsi in hoče zlomiti mlade kosti.

... In potem Fedkov oče. Kakor blaznež, kakor razljučen volk je letal po gozdu, pulil si lase, kričal in prosil kruha. K njemu so hodili lačni, a kruha ni bilo ... Nekoga dne, zgodaj zjutraj, spomladi, so se zbrali ljudje in šli h graščinskim kaščam, prišli so do pisarne, spustili se na kolena, a glave poklonili do zemlje.

„Kruha ... samo kruha ...!“

... Upravitelj se je zakrohotal in naščuval pse na nje.

... Srce ni vzdržalo.

„Podlež!“

„Ubijemo!“

„Poteptamo!“

... Sneli so ključavnice s kašč in razbili vrata ...

Drugi dan se je pripeljala gosposka. Deset voz so naložili kmetov, odpeljali tudi očeta, a med potjo je umrl pod kopitom težke vojaške puške. Razklali so mu loba njo — liki potok se je udrla kri.

... Pretrgala se je tužna povest.

„E - eho - ho!“ vzdihuje Fedka. „Brezradostna ...“

Nekdo se bliža od zadaj, udarja po licu, skriva se za kolésa in istotako stoče, toda posmeholvalno:

„Nda - a, izrodek kmetski, slabo imaš življenje ... Pasja zanka, vredna komaj dva groša.“

Fedka zleze izpod voza sede na kolo in sedi, zibajoč se s telesom. Kobila privzdiguje umirajoče oči in gleda svojega gospodarja. Slabo trka uzda in komaj da se pregibljejo ušesa. In tu — še enkrat — in poslednjič trkne uzda, zasliši se tenak krik in — kobila Karenka pade, razširi noge in reče kakor človek:

„No, gospodar, z Bogom! Ne morem več vstati in ne pojdem po brazdi. Osemnajst let sem delala tvojemu očetu, tri leta se že silim s teboj. Še kot majhno žebe sem skakala tu okrog in vlačila brano. Dosti sem preobrnila zemlje, dovolj izgubila sil — a zdaj ... bodi zdrav! ... Vidiš — suha sem in stara in glad mi je izzel čeva ... Bo že nekako — poskusi sam ...“

Fedka objema Karenko za vrat, z mokrim licem se pritiska k sinjim, visečim ustnicam in tako sedi, ne vedoč, s čim bi utešil „hranilko“. Popoldne je Karenka hodila slabo. S trudom je privzdigovala noge in dihala težko. Pogosto se je ustavljala, pobirala pelin in ga brez smisla držala v zobeh. Nedostajalo ji je sape, nedostajalo sil, motala se je in ni prišla z mesta. Plug je težak, plužniki se globoko zadirajo v zemljo.

Fedka se upira s prsi, suje jo naprej, diha v presledkih. Obraz se mu zaliva s krvjo, postaja rdeč, a žile na čelu in na vratu so mu nabrekle.

„No, Karenka, nnoo, dušica, nnoo! Si se li že oddahnila, kaj? Veš, tudi meni je težko. Tudi mene boli. Tudi meni že sape zmanjkuje. Čakaj, postoj ... moje roke ... moje roke ... Bog nebeški, kaj pa je to ... Ehhaa!“

Kobila se ustavi. Plug se prevrne na stran, a mužik Fedka pade v brazdo z licem navzdol. Grize zemljo, pre-

metava roke in zdi se, da je umrl. Čez nekaj časa znova zastavi plug, znova se upira z grudmi, nateguje žile in čez pol ure znova pade in leži kakor ustreljena ptica.

Prišel je stric Peter z druge desetine. Stricu Petru je šestdeset let. Ima belo glavo, a lice rjavo, temno, z obviselo kožo. Rasti je visoke, hodi bos v dolgi konopljeni srajci z jermenom mesto pasu. Iz daljave je podoben upognjenemu drevesu in roke mu visijo kakor nalomljene veje.

Imel je stric Peter sina, pa so ga poklicali, da je šel branit domovino. Stric se je prestrašil in ni hotel verjeti, da ga res odvedejo. Ko se je pa pripeljal na dvorišče okrajni voz, je zakričal, udaril z ного in se oborožil s sekuro.

„Proč — ne dam! ... Odstranite se!“

Starca so zvezali, a sina odpeljali na postajo. On se je razvezal in razmršen, v dolgi srajci, beloglav in poln gneva zbežal v polje in hitel za vozom. Padal je na kolena, plakal, stegoval črne, suhe roke in prosil, naj mu ga vrnejo.

Sin je ostal za vselej tam nekje v daljni Mandžuriji ... Gospodarstvo je zgnilo, razpadlo, a popraviti ni več moči.

Mlajši sin je utekel v mesto in ne piše, je li še živ. Mogoče so že tudi njega ubili.

Stric Peter se je vsedel poleg Fedke in privzdigoval noge.

Krog in krog vse tiho.

Samo muhe brenčijo v soparici, izsesavajoč kri in kobilica potrkava s kopitom. Spusti se črnonosa vrana, razzine kljun in stoji, povešajoč krila. Od nekod priplavajo otožni glasovi osamljene pesmi, posejejo v dušo hrepenenje in zakrvavi, zatrepeče srce ...

In zopet tiho.

Otožno kakor na grobišču.

Fedka divje gleda s suhimi, gorečimi očmi, a stric kakor mrtev, kakor bi krepko spal, sedi, križem zložoč roke.

„Otroci ... sinovi moji ... Zakaj ste me zapustili ...“

Stric se hoče dvigniti, a ne more. Noge so mu zatekle in se ne pregibljejo, kosti so kakor zbite. Rije z glavo v brazdo, drgeta s pleči in plaka. Plaka tiho in solz ni več v njem. Samo v grlu se mu nekaj prelamlja in hrusta kakor zgniše kosti.

„Eh, stric, čemu plačeš? ... Vseeno se te ne usmilijo ...“

„Dva sina sem moral dati ...“

„A meni so očeta ubili ... In kobila crka ...“

„Dragi moj Fedka, ne govori — boli! ... Ne vzdržim, zadušim se ...“

„Ali ti moliš k Bogu, striček?“

„K Bogu-u?“

„Da. Mater imam — vstane o polnoči in leži na tleh pred svetimi podobami. Strašno jo je gledati ... Naenkrat skoči, zakriči in si začne puliti lase, medtem pa plače neutolažljivo.“

„K Bogu-u?“

Zmedle so se misli. Skrčili in stisnili se možgani. Nekdo je zavil vrat, udaril z opeko po glavi.

„Fe-edka, ne vprašuj.“

Na večer je Karenka legla pod barako in ni več vstala. Fedka jo je prijemal za glavo, z grozo gledal v osteklenele oči. Prijel jo je za noge in s solzami vzdigoval:

„No, idi, idi, — vsta-ni!“

Karenka je ležala.

V obupu se je vsedel poleg nje, s prsti česal zvozlano grivo ne vedé, s čim naj odžene prihajajočo smrt.

Prinesel je nožek in globoko vrezaval hrustanec v repu.

A kri ni tekla.

„Pogine!“

Razširjal ji je nozdri, deval v nje sol, dajal ji z roke košček, a Karenka hriplje in izpljune košček nazaj.

„Nič ne bo ž njo!“

In začel je tožiti:

„Zdaj še ti umiraš... In očeta nimam... In malih bratcev pet duš. Kaj vendar delate? A? Zadaviti, ali kaj, hočete? Karenka mila, usmili se, za Krista voljo...“

Kaj naj vendar to pomeni? A?“

Fedkov glas je osamljeno trkal v temo, a odgovora ni bilo.

ERNEST TIRAN:

ŽERJAVI.

Preko neba so leteli žerjavi,
solнца sinovi sanjavi...

„Kam gre vaš pot?“

Ne vemo...

Mraz je pri vas,

pa gremo

solнца iskat...

„Kje je vaš cilj?“

Tam, kjer perot

strta omahne v vihar —

Morda povsod.

Sojeno nam je

umreti —

greh je leteti.

A mi — kaj Zen nam je mar!

V sredo božanskih višin

smo zarili svoj klin —

o solnce, o cilj!

„Pa vas ni strah?“

Da pademo v prah?

Strti?

Z Zenom sprti?

O človek, čemu se bojiš

smrti?!

Živiš,

a tvoj dan je teman,

sužnja pečat

mu na čelo je vžgan...

In ko ležiš, da umreš, govoriš:

„Cvet je za cvetom zvenel,

up je za upom odplul —

nisem živel.“ —

Če si ga nisi ukral,

brat Prometeja postal,

ne boš se grel!

Mar misliš, da Zen ti bo

solнца v naročje nasul?!

Pridi za nami o brat...

Ko se upreš,

spomni se pesmi žerjavov

takrat:

Naš dan je Titan,

ves v sili blesteč,

v svobodo pojoč,

upora drhteč...

Žeriavi, mi gremo

v usodo smejoč,

bogu rogajoč

se, mi gremo:

O solnce, o cilj!

Zen je najvišji starogrških bogov. Stari Grki so trdili, da bogovi človeku sreče ne privoščijo, zato v tej pesmi stih kakor: „greh je leteti“ (zbadljivo), „Mar misliš, da Zen ti bo solнца v naročje nasul?“ itd.

Prometej, polbog, ki je bogovom ukradel ognja in ga prenesel na zemljo. Za kazen ga je Zen prikoval na neko skalo v Kavkazu, kjer mu je nek orel kljuval jetra.

Titan, bajesloven velikan. Titani so se bogovom uprli.

Demokracija. Nazor, da dva tatova manj nakradeta kot eden in trije manj kot dva in štirje manj kot tri, in tako dalje in infinitum. Nazor, da velika mno-

žica dobro ve, kaj hoče, in da je vredna uživati jo v izobilici. (Ameriški aforizem.)

Ženij je dolga potrpežljivost! (Buffon.)

HANNS V. MARÉES: VESLAČI

ERNEST TIRAN:

ZGODBA O PAPIRNATIH MOŽIČKIH.

Šel sem in nisem srečaval ljudi,
visoko zravnanih, s ponosnimi očmi —
le sence.

(Fran Albrecht.)

Mihajl Vasiljevič je vražji človek.

Vedel sem, da bo prišlo nekoč do česa sličnega. Že od nekdanj si namreč nisva dobra. To se pravi — nikdar še ni pala med nama osorna beseda; celo s skoro pretirano vestnostjo paziva, da ne prezreva nobene onih malenkostnih pozornosti, ki so običajne med ljudmi, ki sede že šestnajst let, mesec za mesecem, dan za dnem v eni in isti pisarni. Če odračunam tiste tri tedne, ki jih je prebil Vasiljevič vsako jesen na svojih inšpekcijskih potovanjih, šestnajst let, vsako jutro:

„Kako je vaše zdravje, Jegor Vladimirovič?“

„O hvala — izvrstno!“

Pomislite, prosim, šestnajst let, vsako jutro ob osmih ...

Ampak — to mu očitno ne ugaja. Vsaj meni se zdi, da mu vedno, ko čuje moj odgovor, zasine iz oči nekako zatajeno razočaranje ...

Včasih, kadar sem hudoben, si ga privoščim.

„Ej, Mihajl Vasiljevič, moj oče je bil 98 let star, pa se je še cele tri dni ločeval od tega sveta, češ, zakaj bi moral baš on, ki je od vseh bratov najmlajši, umreti prvi?! No, pa njemu so v krimski vojni prestrelili pljuča in ni bil nikoli prav zdrav ... Hvala za vprašanje, Mihajl Vasiljevič!“

Takrat je potem moj tovariš, revident Mihajl Vasiljevič, celo dopoldne nekam slabe volje ...

Drugo jutro ga potolažim:

„Nekam slabo spočit sem — zdi se mi celo, da sem sinoči v spanju kašljal ...“

Takrat mi hiti zapirat okno in mi skuha poln samovar čaja z mnogo slivovke, ampak iz gubic krog njegovih usten razberem, kako je veselo razburjen.

Radujem se tega tako slabo skritega veselja — že ob misli, kakšen obraz naredi jutri:

„Kako je vaše zdravje, Jegor Vladimirovič?“

„O hvala, izvrstno! Moj oče je bil star 98 ... Mislim, da ga prekosim ...“

Torej — to je bilo ono skrito nasprotstvo, ki si ni nikdar dalo duška v rezki besedi, temveč se je že od vseh početkov skrivalo v očeh in gubicah ...

Ampak zadnja leta sem opazil, da postaja Vasiljevič nestrpen. Vedno bolj, vsak dan so postajale njegove pozornosti nežnejše. Stregel mi je, kakor bi hotel na vsak način in za vsako ceno vzbuditi v meni misel, da sem bolan in slab. Zadnjič, ko je odšla žena z otrokoma k sorodnikom na počitnice, sem imel za predjužino ržen kruh in surovo maslo — kar sem pač v naglici kupil v prodajalni na oglu naše ulice, ko sem zjutraj šel v pisarno. Pa Mihalj Vasiljevič je takoj opazil in mi tretji dan ponudil pri zajtrku par krasnih breskev. Tako prijazno, da jih nisem mogel odkloniti. In drugo jutro zopet! In vseh štirinajst dni.

„Hvala, hvala, Mihajl Vasiljevič, ampak — kje le dobite tako lepe breskve?“

„Poslali so mi jih — iz Novgorodske gubernije... Tam je toliko lepega sadja! Samo jejte, Jegor Vladimirovič, zmučeni ste, to vas osveži!“

In ravno tisto jutro, predno se je vrnila žena, sem ga zalotil v prodajalni, ko mu jih je zavijala prodajalka!

Torej kupoval jih je in nalašč zame!

Tisti dan mi jih ni ponudil. Bil je v zadregi. Ampak — popoldne me je kar nenadoma vprašal, se li morda ne počutim dobro in li hočem, da mi skuha čaja.

Tedaj sem naenkrat začutil, da mi je ta človek nevaren, da me s svojimi večnimi sugestivskimi poskusi spravi nazadnje v blaznost, ker se mu ne bom mogel vedno tako mirno in ravnodušno ustavljati kakor doslej...

„Popolnoma zdrav sem, hvala vam prisrčna, Mihajl Vasiljevič...“

In on — kakor bi skozi lobanjo bral vse moje misli, se je nasmehnil in ni več ponujal...

Vedel pa sem vseeno, da bo prišlo.

Samo tako kmalu in na ta način, nisem mislil.

Tik predno bi bil moral oditi na svoje vsakoletno inšpekcijsko potovanje, je revident Vasiljevič zbolel in mene je zadelo, da ga nadomestim.

Bog — dvestopetdeset vrst od Moskve, od šumečega samovarja, veselo prasketajočega starodavnega zelenega kamina in visoke, bele, mehke postelje — zdelo se mi je, da skozi tisoč sten čujem Vasiljevičev obžalujoči glas, ki se trese veselega škodoželjstva...

Pa — določili so me in moral sem...

*

Ni mi žal, da sem šel. Bog — sedi v pisarni, leto za letom, dan za dnem, da ti nazadnje odrevene vsa čutila. Ko so te posadili za prvi pult, pred prve akte — oh, takrat si bil še mlad in si se vrgel nanje, kakor bi zavisela blagobit cele svete Rusije od tebe in tvojega dela. Ampak — peti, šesti mesec že postaneš nekam nemiren... Pogleduješ vedno pogosteje skozi okno, a uličica pred teboj je vedno enako mračna in mrtva, tista rjuha neba, ki ga vidiš, vedno enako siva in pusta. Slednjič se naveličaš in ne pogleduješ več... Koncem leta začutiš, da

Sugestivski = prepričevalen, sugerirati = z duševno močjo nekoga v svojo oblast spraviti.

je stol, ki so ti ga pripravili, da sedeš nanj, pravzaprav zelo trd, in si prineseš okroglo blazino ter se čудиš, da se tega nisi domislil že davno poprej... Nato se zmislíš, da to delo ni zate, da je do smrti pusto in dolgočasno in brezpomembno. Ampak konečno, tako se tolažiš, kje drugje bi najbrž tudi ne bilo bolje in poleg tega te čaka karijera... Tristo dvanajst rubljev 50 kopejk, to je sicer malo, če človek nima ničesar kot malo hišico v Jekaterinskaj, ampak — čaka te karijera... Pravzaprav čakaš ti nje; in ker ti postane sčasoma predolgo, si prineseš koncem tretjega leta samovar v pisarno in čakaš... Slednjič pozabiš, česa... Vasiljevič na primer: On je v službi pet let mlajši in še ni pozabil... Čez 5 let bo videl, vsaj najbrž bo videl, da se tudi meni ne umakne moj šef... In se bo potolažil...

Potem me morda kakega dne počaka po uradu in me prime za ramo:

„Jegor Vladimirovič, se vam li ne zdi, da je danes izvanredno krasno vreme? Čisto drugačno kot včeraj in že mnogo let?“

„Tako se vam zdi? No da, zelo lepo je...“

„Glejte,“ mi odgovori, „danes sem se nečesa domislil, ko sem stal pri odprtem oknu... Veste, česa sem se domislil? Čudili se mi boste in smešno je, ampak res:

Da se sploh še ne pozna, Jegor Vladimirovič!“

In jaz bi mu odgovoril čisto mirno:

„Oh, to že davno vem... kaj ne, hoteli ste povedati nekaj sličnega: da sva midva oba, vi, revident Mihajl Vasiljevič, in jaz, kontrolor Jegor Vladimirovič, samo še dve suhi lupini, dva papirnata možička, ki jih potegujejo za vrvco in še ne veste ne, kdo, še manj, čemu!? Da to, kar živiva midva, ni življenje!? To ste hoteli povedati, kaj ne? In danes ste se spomnili nazaj! Da, da, tam je bilo življenje, lepo, mlado in polno solnca in rož, ampak danes ga ni več, danes je vse tisto daleč... Sicer se ukrade še včasih žarek iz onih krajev, ampak — imate prav, moj ljubi Mihajl Vasiljevič, midva sva samo še dve suhi lupini, dva papirnata možička, in ne smeva več misliti... Da — tudi vi! Videl sem vas, kako ste čakali, in povem vam, da mi je bilo skoro žal... Zakaj, dokler človek čaka, je mlad...“

Jaz nisem bil več, zato se vam nisem hotel usiljevati...

Danes pa je za obema mladost in nimava več pravice...“

Tako bi mu odgovoril, ko bi bil prišel s potovanja, prijel bi ga za roko in ga povabil s seboj... V kavarni bi mi potem povedal svojo zgodbo in jaz njemu svojo, postala bi sentimentalna in morda bi se na koncu še celo pobratila...

Ravno zato mi ni žal, da sem šel. Sčasoma bi se namreč vendarle domislila, da so naju goljufali in da sva goljufala tudi midva drug drugega... Ker: kaj bi papirnati možički s tistimi pripovednicami?!

Dobro, da človek ve, pri čem je... Papirnati možički...

Jaz sem zvedel čisto slučajno. To je tudi, kar sem hotel povedati, pa ni šlo brez nekoliko uvoda...

Dogodljaj z mojega potovanja namreč. Zgodbo o papirnatih možičkih.

*

— Bog, kako gnezdo! Pravzaprav mesta sploh ni. Pristan in okoli njega se gnete nekoliko desetoric umazanih poslopij, pol bivališča, pol skladišča — s par raztrganimi plotovi, za katerimi lajajo, če prideš mimo, nevidni psi, in vse skup v eni sami velikanski rumenkastorjavi luži — to je trgovsko središče za lesno kupčijo sto vrst naokrog — okrožno mesto S. ob Kljasmi v Novgorodski guberniji. Seveda, sedaj smo v septembru in napravi večni dež pokrajino še dolgočasnejšo; spomladi, ko skopni sneg, je baje tu pravi paradiz, mi je pisal moj prijatelj Fjodor Grigorovič.

Namreč — Fjodor Grigorovič je primarij gubernijskega zavoda Sv. Katarine za slaboumne, ki je nekako pet vrst oddod. Vabil me je že večkrat, naj ga obiščem — ali kako bi iz pisarne?! Dopust pa — tistih par dni, ki ti jih puste, komaj da se spet navadiš solnca in zraka, pa so že minili! Poleg tega pa stane tako potovanje mnogo denarja in ga ne zmore zlahka nekdo, ki nima ničesar kot malo lišico v Jekaterinskaji... No da — nekaj rubljev bi že bilo, pa to je dota Nastjenki, že itak borna... Tako sem odlašal od leta do leta. Sedaj pa sem bil komaj pet vrst stran! Seveda sem se takoj odločil, da izpolnim obljubo, o kateri sva bila že oba obupala, da se kdaj uresniči.

*

Fjodor Grigorovič me je sprejel jako ljubeznivo.

Tak je kakor takrat: velik kakor medved in roke kakor kleščice; ko se zasmee, se prikažeta dve vrsti zob, ki bi menda meli kamenje, in na glavi cela griva dolgih plavil las. Rekli so mu na univerzi Muromec, ampak on bi menda niti muhi ne mogel storiti zla. Medicina mu sprva ni ugajala, toda njegov stric in varuh — Fjodor je bil sirota — je bil zdravnik in si je vtepel v glavo, da mora nekoč nečak prevzeti njegovo prakso. Tako je ravno dovršil semestre, ko je umrl stric in mu zapustil vse svoje imetje. Zbral si je psihiatrijo, ki mu je bila še najljubša, že zato, da se je umaknil ranam in operacijam. Bil je sprva v državni službi, pri moskovski policiji, pa se je zgodilo čudo, da se je sprl — menda samo tistokrat v vsem svojem življenju. Potem je prevzel mesto primarija v norišnici Sv. Katarine.

„Jegore, čuj, kako pa prideš sploh sem? Nikdar ti nisem tega verjel! In spremenil si se — vraga, kaj vem, vi iz pisaren — vsi ste enaki! Veš, takrat na policiji v Moskvi —“ in pripovedoval mi je celo zgodbo, kako se je sprl s šefom.

Ilija Muromec je silen junak iz ruskih pripovedk.

Psihiatrija, zdravniška veda, ki se bavi z duševnimi boleznimi.

„Oddal sem mu velik zapisnik, pa kaj vem, kak črt me je premotil, napišem datum mesto v rob zgoraj — na koncu. To je bilo drugo leto moje službe. Prinesem protokol šefu. Veruješ — celo leto ni prebral petih aktov — mojega je! Ko pride do datuma spodaj, mi pomoli polo nazaj:

„Moj ljubi doktore, datum pišemo pri nas v levem robu zgoraj — veste vi to?“

Seveda, jaz mu v prvem presenečenju nisem niti odgovoril.

„Veste vi to?“ je ponovil z nosljajočim glasom.

„Seveda vem!“ sem se mu zasmeljal.

„In zakaj potem, če veste, ne pišete datuma v levi rob zgoraj?“

Stvar mi je postajala neprijetna.

„Potrudil se bom v prihodnje — zmotil sem se — oprostite!“

Mislil sem, da je stvar s tem rešena, pa — o joj! Nosljajoči šef se je obrnil s pol glave k meni in mi je pomolil papir s tistim nesrečnim datumom nazaj:

„Torej boste ta protokol prepisali in boste postavili datum v levi rob zgoraj, ste razumeli?“

Oh, razumel sem ga, ampak da bi radi data prepisoval ves akt kakor kaznovan šolarček, to se mi je zdelo skrajno smešno.

„To je pač vseeno, mislim...“ sem dejal in prezrl protokol, ki mi ga je molil. Ampak, da si ga sedaj videl, Jegore! Obrnil se je s celo glavo in iz oči so mu sipali bliski:

„Tooorej jaz, tajni svetnik, in triii leta že šef moskovske policije, nece vem, da je treba datum postaviti v protokolih v levi rob zgoraj? In to da bi bilo vseeno?! Prosim, pogledajte v arhiv! Samo en akt mi najdete, da bi imel datum kje drugje kot v levem robu zgoraj — pa ste vi šef in tajni svetnik, jaz pa bom vaš psihiater! Veste vi, moj ljubi doktor, vi ste še premladi, da bi vedeli, kje mora stati datum v protokolih!“

Veš, Jegore, da smo študirali včasih pred rigorozi cele mesece noč in dan in da sem navajen učenosti kot muzikova žena nagajke — ampak toliko na enkrat me je vseeno premagalo. Veš, danes nisem nervozen in takrat sem imel živce močne kakor bikovka, ampak da se mi v zadnjem hipu ni zasmilil, ne pomagali bi mu vsi svetniki! To dostojanstva opito človeče pred menoj, suho in neznatno kot podlasica, ki me je motrilo skozi zlata očala tako zmagoslavno, se mi je v zadnjem trenutku zazdelo tako neizrekljivo komično, da sem mu obrnil hrbet in se začel na ves glas smejati. On pa — že med vratmi sem ga slišal, ko je nosljal za menoj:

„V levi rob zgoraj, moj ljubi doktore...“

Konec je bil ta, da sem bil čez dva meseca tu pri Sv. Katarini...

— Ti si vzdržal, Jegor, med temi filistri? No da, sčasoma se človek privadi! Hahahaha, v levi rob zgoraj,

Nagajka = kozaški bič.

moj ljubi doktore! Kakor bi arhivu ne bilo vseeno! Da, da, človek se privadi, ampak ne vselej... Tu pri nas imamo na primer nekoga, ki se ni privadil, ampak je raje znorel... Čakaj — škoda, danes je prepozno, ampak jutri ga obiščeva — čudovit človek, mislil boš, da je popolnoma zdrav, toda on ti striže iz kartona možičke in pravi, da ustvarja nov, boljši rod...“

Filister = starokopitnež.

Pozno v noč še sva pri kipečem samovarju oživljala stare spomine. Že je odbila ura davno enajst, ko me je spremil Fjodor Grigorovič v spalnico in mi želel mirne noči.

Potegnil sem pernico preko ušes, zaprl oči, parkrat preštel prste, in že so me nevidne peroti ponesle daleč k ženi in Nastjenki in Mitji in pred starodavni zeleni kamnin Jekaterinskajki ulici.

Konec prihodnjšč.

TONE SELIŠKAR:

ŠARABANKA.

Iz zbirke „Trbovlje“.

Pod dolgo pobočje zelenega hriba,
ki se jeguljasto zvija,
je stisnjena prašna dolina,
ozka in dolga kakor morska riba.

Po sredi, na tirih dveh, se zaletava
kakor pes pretepen šarabanka;
kašlja, sajasta pljuča meče iz sebe,
v vozovih ljudi premetava.

Vozovi — zaboji drug v drugega hočejo
kakor na vrvički kužki neugnani —
tenka-tenk-tenka, tenka-tenk-tenka:
po tirih železnih kolesa ropočejo.

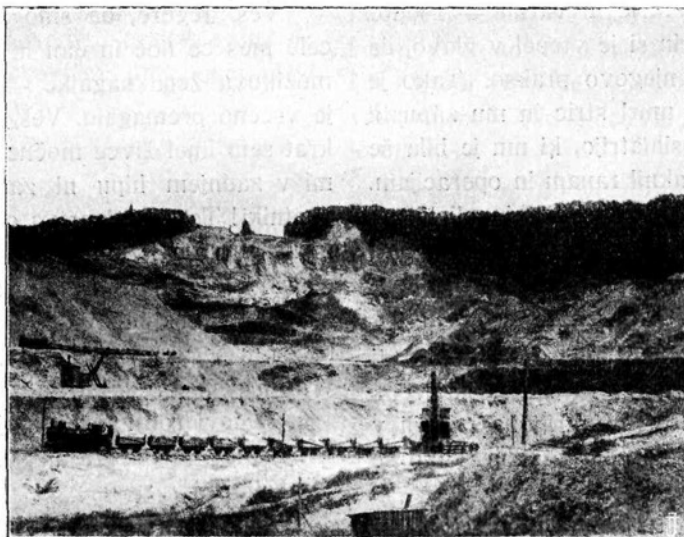
Sede na klopek koščena telesa,
mnogi so kakor kosmati skeleti
v ponošene, strgane cunje odeti.

Rudarjem svetiljke v rokah bingljajo,
iz duše v oči jim trpljenje je padlo,
ženskam se v sunkih tresejo grudi,
bleda dekleta se fantom smehljajo.

Trikrat na dan tenka-tenk po dolini,
na koncu — ob Savi —
se znojna in trudna ustavi.

Ko se možje že po hribu potijo,
še žene za njimi v skrbeh:
„Ho, stari, nikar v gostilno!“
Možje pa nič! Oči v tla in molčijo.

Šarabanka je delavski vlak, ki prevažajo ozkotirni železnici delavce na delo in od dela. Glej sliko „Nadnevni kop Doberna“.

NADNEVNI KOP DOBERNA

IVAN ALBRECHT:

BESEDE V SAMOTI.

O bog, kaj je življenje nič, zasmeh strasti,
ki ura nepozvana jo rodi,
in sama vase skrita tema in norost?!
Da mogel bi za hipec biti skriven gost,
tih, tak, ki gleda vse od daleč, od strani,
kot starec ples, kakor pšenico kmet...
Morda spoznal bi potlej naš polet,

vse težnje naše, muke za obstoj,
grdobo, stud, ki ne pozna ukaza: „Stoj!“
Če bi prešteval zlo srca, oči,
kovanje misli, ki za laž gori —
Ne, ne, nikar! Jaz sem preslab zato,
daj krinko, bog! Res, bolje je tako.

RADIVOJ REHAR:

V POTU OBRAZA...

V potu obraza so kmetje orali njive —
jaz sem ležal pod drenom,
zamišljen v oblake sive...

Zdaj je jesen: zlatega žita prepolni
škripljejo proti vasi vozovi,
ali nad mano v solncu jesenskem zorijo
samo le trpkega dreva trpki sadovi.

SAVSKA DOLINA S SEPARACIJO.

RUDNIK TRBOVLJE

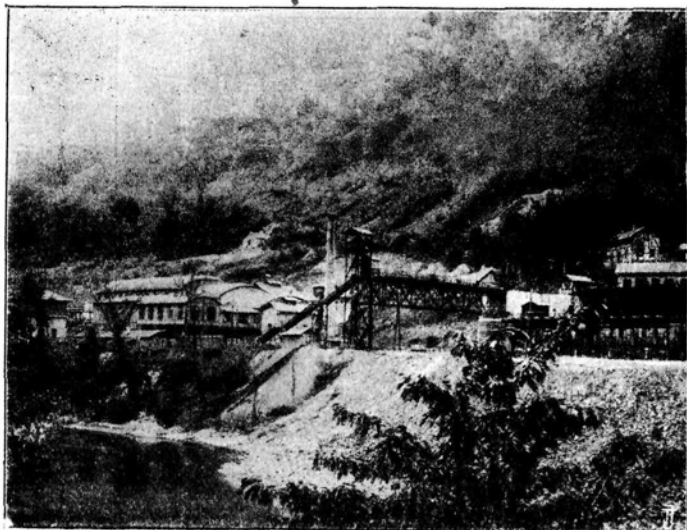
TRBOVELJSKE PREMOGOKOPNE DRUŽBE.

Premogokop v Trbovljah obstoji od početka 19. stoletja. Razvijati se je začel pravzaprav šele l. 1847., ko je bila dograjena južna železnica, posebno pa l. 1873., ko je prevzela jame Trboveljska premogokopna družba. Oprema rudnika se je izpopolnjevala polagoma do današnjega dne, ter se rudnik še vedno razvija.

Trboveljska premogovna kotlina spada pod tercierno formacijo in je 2·5 km široka in 3 km dolga. Na tem ozemlju se nahajajo vse rudniške naprave, kakor tudi stanovanja za nastavljenice, razen separacije in električne centrale, ki ležita v savski dolini in sta zvezani z jamami po Savskem rovu. Od separacije proti cementarni pelje tudi ozkotirna železnica.

Debelost premogovnega sloja znaša 48 metrov. V svrhu odkritja služijo rovi, številni šahti pa v svrhu odvažanja premoga in raznega materiala. Deloma se pridobiva premog tudi potom nadnevniških kopov. Na skrajnih dveh krilih trboveljske kotline se nahaja po en nadnevni kop. Obrat je jako kompliciran in obsežen kajti ne le, da so terenske težkoče velike, temveč je tudi sloj sam na mnogih krajih pretrgan. Nadnevna dela se vrše ob — na več krajih zrušenem — gorskem pobočju in v ozki dolini proti železniški postaji Trbovlje.

Da bi bilo mogoče obvladati razne težkoče, so opremili obrate z vsemi modernimi tehničnimi napravami

PRALNICA PRI SAVI

ŠAHT III. IN DROBILNICA

strojne in rudarsko-tehnične stroke, katere se v enakem številu in raznovrstnosti pri malokaterem rudniku nahajajo. Opozoriti je treba le na to, da se pridobiva premog s pomočjo vrtalnih in vsekalnih strojev, in da je že od leta 1906. uvedeno zalivalno zasipanje. Premog se sortira in pere v najmodernejši urejeni separaciji. Razen tega obstoji od leta 1915. tudi moderna električna centrala, katere opremitve bo v najkrajšem času končana. Tudi celotni jamski sistem se preosnuje in če vpoštevamo še potrebne nove zgradbe v delavsko dobrobit, bo vsakomur jasno, da je delo v Trbovljah tako velikopotezno kakor v nobenem drugem premogokopu naše države.

Da si je mogoče predočiti obseg rudnika, je treba omeniti, da je pri rudniku zaposlenih 30 uradnikov, 171 poduradnikov in približno 5000 delavcev. Omenjeni so zaposleni pri upravi in v sledečih obratih: v 3 jamskih okrožjih, na separaciji, na 2 nadnevniških kopih, pri zunanem obratu, pri strojnem obratu, v delavnici in električni centrali ter pri stavbnem obratu. Razen tega ima rudnik lastne opekarnice, kamenolome za pridobivanje peska in gramoza ter gozdove. Letna produkcija, ki se še vedno dviga, znaša približno pet milijonov centov.

Slike naj služijo predočitvi velikopoteznosti rudniških naprav. (Str. 32, 33 in 34.)

Tercierna formacija — tako imenujejo učenjaki zemeljske plasti, ki so nastale v pradavnini, v tako zvani tercierni dobi.

Separacija je naprava, v kateri se razne vrste premoga odločajo.

Nadnevni kop — kjer se premog najde kar na zemeljski površini.

Sortirati je strokovni izraz: ločiti, izbirati.

Izkušnja. Vrsta neuspehov. Vsak neuspeh uči človeka, da bo prihodnjič zopet neuspeh žel. (Ameriški aforizem.)

Idealist. Nekdo, ki je zapazil, da roža lepše diši kot zelje in iz tega sklepa, da bi iz nje mogli skuhati boljše juho. (Ameriški aforizem.)

Ljubezen. Samoprevara, da se kaka ženska razločuje od druge. (Ameriški aforizem.)

Minimum morale, na katere plečih sloni človeška družba, je v paragrafih. Pod tem minimom, katerega vzdržuje orožnik, pa se počenja propast in anarhija! (Gustave Le Bon.)

KVARTET ZIKA.

(Ob njegovem odhodu v Prago.)

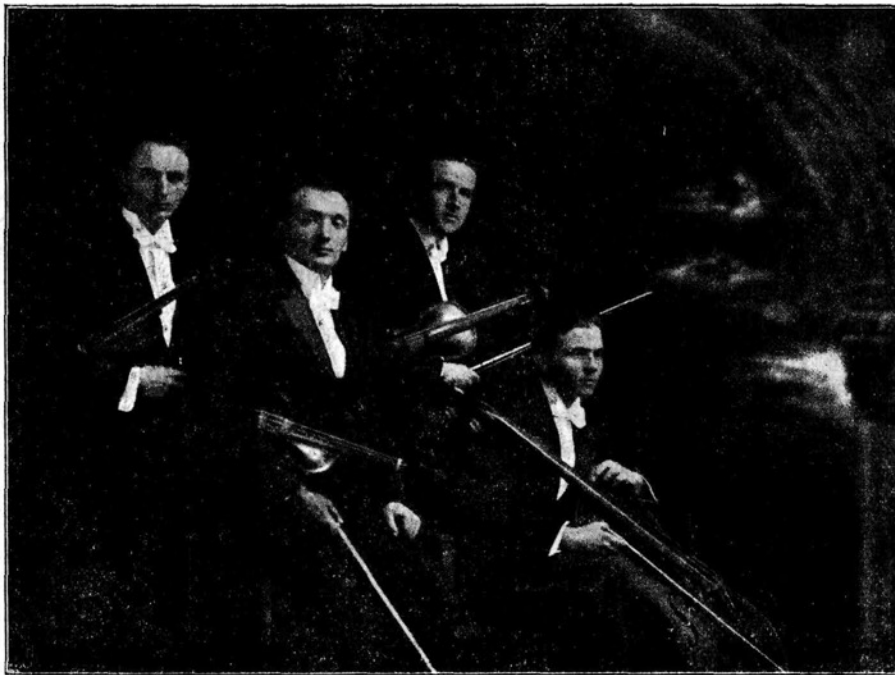
Težko je dobiti dva, tri in več proizvajajočih umetnikov, ki bi zamogli vsi enako razumeti in v skladateljevem duhu podati njegova komorna dela. Tudi če je vsak posamezen med njimi za to zmožen, je treba dolgotrajnega zblíževanja in truda, predno drug drugemu podvržejo svoje osebne lastnosti v dosego končnega cilja: Oživeti kot skupna enota mišljenja in čustvovanja, ohranjena le v netočni notni pisavi.

Temu cilju se bliža po zelo strmi poti s hitrimi koraki Zikov kvartet. Posebno strma se mora zdeti ta pot onim, ki so ga slišali v dolgih presledkih parkrat med nami. Zakaj le parkrat? Ker je že naša navada, da posečamo samo koncerte drugod priznanih umetnikov (da o ne-umetnikih niti ne govorimo) in še takrat iz edinega

razloga, da bi o priliki, ko nanese govor na slavna imena, ne izgledali, kakor bi spadali med nevedneže. To je: med one, ki nositeljev teh imen še niso videli.

Za komorne nastope prevelika Unionska dvorana v Ljubljani in pa zaloga poštnih tiskovin v Filharmoniji sta drugi vzrok, da je Zikov kvartet spoznal potrebo, poiskati si primernejšega kraja. Oprostil se je verig v ljubljanski operi in se namenil le nadaljnemu študiranju in koncertiranju.

Ko je pred par meseci v Zagrebu koncertiral znani češki Sevčikov kvartet, je nekdo zapisal, da bi se za to mesto slednjič le spodobilo, sestaviti stalen kvartet iz dosedanjih ponesrečenih poskusov. Mi dosedaj tudi nismo znali ceniti resnih stremeljenj. In v bodoče?

KVARTET ZIKA

(R. ZIKA, L. ČERNY, I. K. SANCIN, L. ZIKA.)

MILAN SKRBINŠEK:

REŽISER IN NJEGOVO DELO.

Pojem režije je še danes večini zelo nejasen. Glavno režiserjevo delo vidijo namreč šele na dan uprizoritve in tako se zgodi mnogokrat, da celo kritika napiše stavke kakor: Režija je bila prav dobra — le odmori so bili predolgi...

Kaj je torej režija? Režija je v glavnem ono duševno delo, potom katerega režiser pisateljevo delo, ki je enoten slovestven umotvor, s svojim doživetjem zopet enotno zamisli kot oderski umotvor, ka-

teremu da s pomočjo svojih igralcev, kulis in vseh drugih gledaliških pripomočkov na odru življenje. — In kdaj zasluži režiser res svoje ime? Kakor hitro se zaveda, da mora igrati, ki jo hoče zrežirati, najprej sam v sebi doživeti in jo potem čisto tako, kakor jo je doživel, spraviti tudi na oder. In to delo je duševno. Vse drugo — kulise, lučni efekti, maske itd. — to je le okvir tej duševni sliki. Seveda okvir mora biti sliki primeren, a radi morebitne neskladnosti okvirja s sliko, je

slika vseeno lahko najvrednejše umetniško delo.

Torej v tem, kako je igra vsebinsko podana na odru, leži merilo o dobroti režije — vsebinsko po splošnem razpoloženju, ki je značilno za vso igro in po načinu, kako so podani posamezni nastopajoči značaji. To je takozvana notranja režija.

Sestava primerne scene (prizorišča), za katero ne zadošča samo, da je pravilna, to je, da režiser ne postavi na oder parka, kjer bi moral biti gozd, ali pa mestne hiše, kjer bi morala stati kmečka kočica itd., temveč da izbere, recimo, izmed gozdov ravno onega, ki se prilega tudi bolj razpoloženju prizora, ki se v njem odigrava, določitev luči, ki tudi ne sme biti samo pravilna, temveč ravnokotaka sorodna razpoloženju, zamišljenje mask, pri katerih ne zadošča, da so verjetne, temveč je treba, da nosijo poleg tega na sebi tudi znak značaja, ki ga predstavljajo — vse to tvori takozvana vanja režija. Režiser skuša doseči, da vse to na odru uresniči, kar je od igre v misli na njeno odersko ustvaritev doživel. Če je potem na dan uprizoritve, pri kateri bi mogel biti režiser čisto odsoten, da ga ne čaka še drug posel, ki pa z režiserstvom nima nič bistveno skupnega, a je najbolje, da ga izvršuje režiser sam, če je torej, recimo, šepetalka preglasna, če se gozdno ozadje sredi dejanja utrga in loputne z velikim ropotom na tla, če ta ali oni nastopi pre zgodaj ali prepozno in so „odmori predolgi“ — vse to nima z režijo nič opravka.

Zelo važno je vprašanje, kdo bodi režiser. Za ta posel je treba ravnokotaka posebne nadarjenosti kakor za igranje. Ni vsak dober igralec dober režiser, in ni treba, da je dober režiser tudi dober igralec.

Če ni mogoče dobiti kakega režiserja po poklicu, naj prevzame režijo tisti, ki je zmožen, igro kot tako v celoti tako doživeti, da jo vidi jasno pred seboj. Seveda je treba, da ima poleg te zmožnosti še svojstva, ki se tičejo predvsem njegove osebnosti. Biti mora vsem sodelujočim avtoriteta, to se pravi, vsi morajo biti o njem prepričani, da „nekaj zna“ in morajo imeti vanj ono zaupanje, ki jim pravi, da bo to, kar on hoče na oder spraviti, nekaj res pravega. — Potreben je še poseben povdarek v nastopu, v občevanju. Kjer se zbere toliko različnih ljudi kakor k vajah za diletantske predstave, je potrebno, da vlada velik red, poslušnost in dobra volja — disciplina. To je pri diletantih toliko težje doseči, ker niso odvisni od nikakega pisanega disciplinarnega reda. Tu je pač potrebno, da se vsi sodelujoči zavedajo, da zadobe predstave višji in pravi smisel le tedaj, če niso le brezpomembna, bežna zabava, temveč res stremljenje, da se pisateljev umotvor v čim boljši in vplivnejši obliki pokaže na odru. Zato je potrebno, da se podvržejo sami onemu disciplinarnemu redu, ki ni nikjer natiskan, da vlada med njimi — umetniška disciplina.

Delo režiserjevo je v kratkem orisano sledeče: Ko prebere delo, si ustvari o njem jasno sliko in skliče vse sodelujoče k bralni vaji. Ker je potrebno, da pride delo na oder takšno, kakor ga vidi on sam in ker je neizogibno, da se bo njegova slika v marsičem razlikovala od one, ki jo ima vsak sodelujočih, naj režiser razloži ansamblu (sodelujočim), kako razumeva on ne le igre,

temveč tudi posamezne značaje. Tako bo vsak nastopajočih še pred bralno vajo poskušal videti igro in svojo ulogo v režiserjevi obliki. Že pri bralni vaji je treba, kolikor mogoče, začeti z igranjem. Tu bo imel režiser priliko, zarisati še v praksi oni splošni značaj igre — poedinih značajev, kakor je to storil pred pričetkom vaje z razlago v teoriji. Vendar ne sme zahtevati, da igralci suženjsko slede njegovemu umevanju, temveč mora ustvariti iz svojega in njihovega umevanja sliko, ki bo zadovoljila njega in igralca: delati mora sporazumno. Ker le tedaj, če bo mogel igralec slediti tudi lastnemu doživljaju, bo človek, ki ga postavi na oder, res — živ.

Režiserjevo delo pri aranžiranju vaji je lahko dvojnoverstno. To sledi iz sledečega razmišljanja: Na eni strani je treba, da so situacije (položaji) po režiserju dobro premišljene ne le z ozirom na verjetnost, temveč tudi z ozirom na splošno gibanje na odru, ki po svojem različnem načinu tudi že podčrtava značilni tok dejanja, in pa tudi z ozirom na razdelitev oseb v sceničnem okviru tako, da je oko zadovoljno. Na drugi strani pa je zelo velike važnosti, da je gibanje na odru čim manj izumetničeno, da ima gledalec ves čas neomejen občutek, da se vse, kar se na odru dogaja, godi nehote, brez preračunavanja. In tako se mora režiser odločiti za ta ali oni način aranžiranja. Ali si pri izdelavi zamisli natančno ves razvoj situacij na odru, ali pa prepusti situacijo slučaju, igralčevi potrebi sami. V prvem slučaju mu bo tekom vaje natančno povedal: tu vstanite, tu sedite, tu napravite par korakov na levo ali na desno, sedaj se obrnite proti osebji, s katero govorite, tu ji pokažite hrbet itd. itd.; v drugem slučaju pa bo čisto prepustil igralcu samemu, da se kreta, kakor ga silijo misli ali čustva. V prvem slučaju bo moral seveda skrbno slediti svojim izdelanim situacijam in popraviti, kar bo spoznal kot le preveč „narejeno“, v drugem pa bo moral imeti skrbno oko za to, če ni gibanje na odru preživo ali premrtvo za značilni tok dejanja in če se ne izcimijo iz tega igralcem samim čisto prepuščenega kretanja nezadovoljive situacije.

(Dalje.)

Po naših krajih je nešteto večjih in manjših odrov, ki pričajo, koliko živnega veselja ima slovensko ljudstvo do igralske umetnosti in gledaliških predstav. Če nismo navzlic temu še dosegli velikih uspehov na tem polju, svojega velikega igralskega sloga, moramo to dejstvo pripisovati pač premajhni teoretični izobrazbi naših gledaliških diletantov, čemur se nazadnje ne smemo čuditi, ko imamo vendar tako malo ljudi, ki bi bili sami v gledališki stroki temeljito poučeni in zmožni, da del svojega znanja oddajo tudi drugim. S pričujočim člankom, skrajšanim odlomkom iz knjige g. Skrbinška „Diletantski oder“, katero izda v jeseni Zvezna tiskarna v Ljubljani (na to bralce opozarjamo), smo začeli priobčevati vrsto poljudnih člankov o smislu in tehniki gledališke umetnosti, kar ne bo dobro služilo samo našim diletantom, temveč tudi širšemu občinstvu, ki bo imelo priliko, da se z njo na ta način pobližje seznanijo in jo še bolj vzljubi. Če to dosežemo, če dosežemo, da bo naš človek začel smatrati gledališko uprizoritev kot nekaj višjega, kot nekaj, kar mu je potrebno kakor vsakdanji kruh, a vsekakor bolj kot posedanje in popivanje po zakajenih beznicah, smo dosegli, kar smo hoteli.

Ženij ima navznotraj velika ušesa! (Honoré de Balzac.)

Kamorkoli greš — povsod imajo osli rep. (Arabski pregovor.)

Švicarske gore so vedno bolj civilizirane. Navsezadnje bodo naravo, na ljubo dekadentnim kulturnim ljudem, še parfimirali! (Julij Knopf.)

ALI JE ABSTINENCA POTREBNA?

Predno se odločimo za abstinenco, to je: za popolno zdržnost vseh opojnih pijač, moramo natanko vedeti, je-li taka zdržnost resnično potrebna, ni-li morda to gibanje pretirano in ni-li zmernost (kakor mnogi trdijo) bolj priporočljiva.

Če bi poskusili preiskati pojem zmernosti, bi morali prvič ugotoviti, da je mogoča samo relativna zmernost, ker, kar je zame zmerno, je lahko za drugega že dvakrat preveč. Zmernost je na ta način zelo raztegljiv pojem. Drugič pa vemo iz izkustva, da govorijo o zmernosti ravno strastni pijanci največ! Če je zmernost tako prožen pojem, kako naj torej zmernost propovedujemo kot neomejeno dobro?! Koliko ljudi je, ki bodo znali določiti črto, ki se giblje v njenem obsegu? In koliko ljudi je, ki bodo znali o pravem času odtegniti kupico od ust? Če bi ljudje to znali, tedaj bi bili skoro popolni. Abstinenci pa smo zelo trezni ljudje, ki računamo z dejstvi in ne s praznimi besedami. Zato tudi zavračamo trditev, da more zmernost rešiti človeštvo alkoholizma. Ali niso vsi narodi priporočevali zmernosti? In kaj so dosegli? Nič! — ker danes tičimo do vratu v alkoholni brozgi.

Sploh pa je naravnost zločinsko govoriti o zmernem uživanju alkoholnih pijač. Kaj to sploh pomeni: zmerno uživati strup, zavestno uživati kupico, liter strupa dan na dan? „Malenkost ne škoduje, malenkost se ne pozna,“ pravite vi! Želeli bi vedeti le eno: je-li alkohol strup ali ne? — Je — o tem ni nobenega dvoma, to dandanes dokazovati je skoro nesmisel. Dobro: Če je strup, je-li enako strup, če ga vzamemo liter ali pa le osminko? Ali sploh količina strupa menja kakovost strupa?? In če kakovost ostane vedno ista, tedaj ostane tudi sorazmeren vpliv alkohola vedno isti. Ker je očitvidno naravnost bedasta trditev, da mala količina nekega strupa koristi, v večjem pa škoduje: Res je sicer, da je vpliv male količine majhen — toda škodljiva je po kakovosti ravnotako kakor velika. In končno: Kjer pade kaplja za kapljo, izdolbe luknjo. Kamor prihrumi hudournik, pa vse obrne.

Toda za nas — vseeno, če smo socialisti ali ne — je veliko važnejše vprašanje, ali je vredno, da vočigled naravnost gorostasnim številkam v zlu, ki ga povzroča alkohol, govorimo o poedincu in njegovem razmerju do alkohola. Če smo, recimo, Slovenci v l. 1920. izdali okroglo eno milijardo in pol kron za alkohol, tedaj nastane drugo vprašanje. Če umre v Evropi vsako leto radi uživanja alkohola 1 milijon in pol ljudi, če je alkohol povzročil v bivši Avstriji letno pri 20.000 osebah norost, pri 60.000 osebah smrt, pri 12.000 osebah samomor, pri 1300 osebah letno smrtne poškodbe, tedaj je jasno, da to ni vprašanje, ki se tiče v prvi vrsti poedincev, pač pa vprašanje, ki se v prvi vrsti tiče narodov in človeštva — potem je to socialno vprašanje. In socialnih vprašanj ne moremo in ne smemo reševati z vidika poedincev — ker, prepričan sem, da je tovarnarju vseeno, če umre radi pijančevanja v Združenih državah vsako leto (nota bene pred vojno!) 50.000 ljudi, ki zapusti približno 100.000 sirot. Prepričan sem celo, da bi poedinci, če bi ne bilo zakonov in verig, kar na lepem ubijali, če bi jim to le neslo...

Imamo torej pred seboj socialno zlo, ki ima v prvi vrsti usodne posledice za proletariat — torej za 95% človeštva. Kapitalizem je popolnoma dobro razumel: 5% človeštva more 95% držati za vrat le umetnim potom in poslužil se je — alkohola. Dokaz: Proučuj zgodovino kolonizacije po Angležih in drugih imperialističnih narodih... Če je torej alkoholizem socialno zlo, ga moramo brezobzirno odpraviti! In mislite li morda, da ga bomo odpravili s smešnimi poskusi zmernosti (ki je v resnici v splošnem sploh ni!), v zmernosti, ki je prava lestvica do pijanstva?? Ker dokazano je, da so se pač mnogi pijanci spreobrnil, če so se radikalno odpovedali strupeni kapljici, a da jih je malo, ki bi ostali na srednji poti in ne zašli zopet v najbrezupnejšo nezmernost.

Če kaj človeštvu škoduje, tedaj moramo poskusiti, da to sploh odpravimo, ne pa dopuščati možnosti, da se zlo vedno znova razširi, kajti dokler alkoholizem obstoja, bodisi tudi v najmanjši meri, do tedaj obstoji tudi možnost njegovega razširjevanja. Zato vidimo tudi, da so vsi poskusi takozvanih „temperenčnikov“ (zmernikov) ostali brezuspešni. Na Irskem n. pr. je znani govornik Teobald Mathew dolgo dobo zaman pridigoval zmernost; od leta 1838. je pa v kratkem času osvojil z abstinenco vso Irsko — v ti dobi (v 5 letih) je padlo število obsojencev od 40.000 na 3000 letno! To pomeni radikalno, če hočete tudi ekstremno gibanje! Zato, prijatelji, so se Irci tudi borili za svojo svobodo s požrtvovalnostjo, ki je zgodovina skoro ne pozna, dočim smo mi Slovenci zaigrali Koroško in Primorsko, ki bi ju bili lahko rešili, če bi imeli le polovico irske treznosti in irske požrtvovalnosti! Zato smo mi v zgodovinskih dnevih ob prevratu polnili vse gostilne in kavarne, zato smo cepali pijani po ulicah kakor muhe v pozni jeseni!

Da, požrtvovalnost, to je tudi nekaj, kar pride v abstinencnem gibanju v poštev! Če si res socialist — ali če imaš vsaj etični nazor, bodisi krščanski ali katerikoli drugi — tedaj se moraš odpovedati svojih malenkostnih kapric, ki pomenijo podpiranje ene največjih socialnih nesreč — alkoholizma! Odpravimo alkoholizem — in socialne reforme nam bodo padle kot zrelo jabolko v naročje!

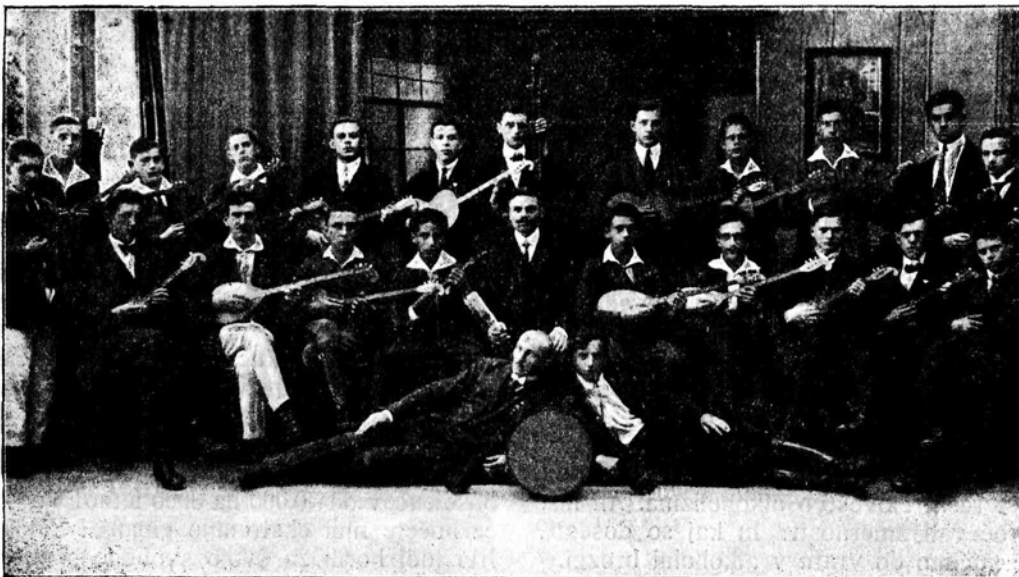
Na veselici nekega delavskega društva so delavci izdali 40.000 K za alkohol. Na isti veselici smo nabrali 10 naročnikov „Kresa“... Od iste veselice je imelo društvo čistega dobička 3800 K!! Prijatelji, če bi bili ti delavci trezni in požrtvovalni, ali bi ne darovali naši kulturni organizaciji 20.000 K... in 20.000 K bi še lahko porabili v boljše namene?

Od mnogih podružnic in poedinih članov „Svobode“ nam je došlo povpraševanje, kako naj se organizirajo v podružnicah abstinenci krožki. Za enkrat prosimo samo to, da podružnice in tisti člani, ki želijo pristopiti k abstinentski zvezi, to javijo na naslov „Abstinentska podzveza Svobode“, Aleksandrova cesta 5, Ljubljana. V tretji številki „Kresa“ bodo sledila natančna navodila! Poslali bomo medtem k poedinim podružnicam — ki to želijo! — predavatelje in organizatorje abstinencnih krožkov.

Abstinencna podzveza „Svobode“.

Mariborska podružnica „Svobode“, ustanovljena kmalu po preobratu, se prav marljivo razvija. Poleg moškega in ženskega pev. zbora pod vodstvom prof. Hlad-

kega in nogometnega kluba je posebno poudariti marljivost tamburaškega zbora pod vodstvom kapelnika Premužaka. Sam delavec, je ustvaril iz mladih delavcev lep in discipliniran tamburaški zbor, ki je v čast podružnici „Svobode“.

TAMBURAŠKI ZBOR „SVOBODE“, MARIBOR

..... ŠPORT .....
.....

Boksing ali boks.

Svetovna vojna je zapustila globoko posurovelost med narodi, ki se pojavlja danes zlasti med mladino in ki zastopa častno mesto tudi še v športnem življenju.

Med najdrznejše pojave omejenosti, zvezane s to surovostjo, spada gotovo šport, ki se razširja po Angliji in Ameriki, močneje tudi že v Franciji in Nemčiji in ki se imenuje b o k s. Vsaka stvar pa inna seveda vnetih zagovornikov in strupenih sovražnikov. Kakor je svoj čas vsa kulturna Evropa označevala špansko bikoborbo kot zastanek divje kulture in se je razvil hud boj med pripadniki in protivniki, tako se danes zopet prerekajo odlični in neodlični, športniki in nešportniki za boks in proti njemu.

Kaj je torej boks? Na to nam najbolje odgovori bok-sarska tekma za svetovno prvenstvo, ki se je vršila 2. julija t. l. med Amerikancem Dempseyem in Francozom Carpentierjem v Ameriki.

Postavljena je bila velikanska arena za gledalce, katerih je bilo nad 120.000, ki so došli od blizu in daleč, plačali velikansko vstopnino, da so gledali boj, ki je trajal par minut. — Za bokserje je postavljen majhen oder, obdan od vrvi, ki se imenuje r i n g. Boj se vrši po posebnih „pravilih“ in dogovoru. Boks med Dempseyem in Carpentierjem je bil določen na dvanajst dejanj ali, kakor imenujejo bokserji, r u n d, ki traja vsaka 3 minute. Med vsako rundo je 1 minuto presledka.

Ob treh popoldne se je pričel boks na posebno znamenje, g o n g imenovano.

Carpentier se je divje zagnal v Dempseyja in ga začel bitti v obraz. Dempsey je priložil Carpentierju udarec na čeljust, razbil mu z enim udarcem nos, da se mu je iz ust ulila kri. Zadal mu je še težek udarec na prsi in prvo dejanje je končano.

V drugi rundi je prevladoval Dempsey s težkimi in hitrimi udarci in videti je bilo, da bo zmagalec.

V tretji rundi Carpentier sploh ni ničesar več mogel, ker mu je zadal nasprotnik težke poškodbe, mu zlomil desni palec, zdrobil nosno kost, izvil členek desne roke in prizadjal rano nad desnim očesom, da je močno krvavel. Ali boks predpisuje še eno sladkost in ta je k n o c k o u t ali slovensko: zadnji odločilni udarec.

Bokser mora pobiti svojega nasprotnika z enim udarcem tako, da se v desetih sekundah ne more pobrati. Zato je Dempsey še enkrat silno naskočil Carpentierja, zadal mu 6 težkih udarcev, 4 na želodec, dva na čeljust, Carpentier se je zgrudil na obraz, pri 7 sekundi je poskušal vstati, a je zgubil zavest. — Amerikanci so veselja noreli, Francozi žalosti jokali, Carpentier je zaslužil 22, Dempsey 34 milijonov, če preračunimo dolarje v našo valuto in stvar je bila končana.

Tako torej boks, ki ga imenujejo v športnih krogih „šport“, dasiravno je to navadna posurovelost in borniranost, ki se, pri nas vsaj, gotovo ne bo udomačila. S kulturnega, higijenskega in moraličnega stališča je ta „šport“ vse obsodbe vreden.

In če nad Carpentierjevim porazom res žalujejo cele množice Francozov, Amerikanci pa veselja poskakujejo, to ni nikakor istovetiti z „velikim športnim razumevanjem“ ali „narodno zavestjo“, temveč se to veliko bolj približuje povojno-histerični psihozi izmučenega ljudstva, ki je spremenjeno radi telesne in duševne napetosti te-

kom petletne vojne. Organizacija vojske se je s koncem vojne zlomila in nastopila je otopelost, napetost moči pa živi v ljudstvu nezavedno dalje. Zato mi tega športa, ki se imenuje „boks“ ne odobravamo, kakor ga ne odobrava nobena res kulturna in tudi športna delavska organizacija. S.

Nogomet.

S. K. Svoboda I. Ljubljana je igral 16. julija t. l. proti S. K. Sparta. Sparta, ki spada med drugovrstna moštva, je „Svobodo“ v igri nadkriljevala in zmagala z 9 : 0, koti 5 : 0. — Iz zadnjih športnih rezultatov je razvideti, da ljubljansko doslej prvovrstno moštvo vidno pada. Temu je vzrok popolno pomanjkanje športne discipline in velika oddaljenost lastnega športnega prostora. Prepričani smo, da bi ob malo dobri volji v članstvu klub lahko ostal na svoji višini, to pa le, če se bo vsak posameznik zavedal svoje dolžnosti, ker sicer je popolno razsulo neizbežno. Zato pričakujemo, da se bo članstvo tega zavedalo in v jeseni stopilo zopet na ono mesto, ki ga je s težkim bojem zavajevalo. Brez potrebne požrtvovalnosti to seveda ne bo šlo.

Lahka atletika.

Celjski športni klub „Svoboda“ se je udeležil s 14 tekmovalci lahkoatletične tekme, ki jo je priredil poslovni odbor Ljubljanskega nogometnega podsaveza dne 10. julija v Celju. Dosegel je sledeče rezultate:

Tek na 1500 m: 1. Basle (Svoboda), 5 min. 30 sek., 2. Böhm (Svoboda), 3. Janda (A. S. K.);

tek na 400 m: 1. Cika (Celje), 2. Basle (Svoboda) 3. Dürschmied (A. S. K.);

tek na 200 m: 1. Aistrich (A. S. K.), 2. Speglič (A. S. K.), 3. Rojnik (Svoboda);

stafeta 4 × 100 m: 1. Atletiksportklub, 2. S. K. Celje, 3. S. K. Svoboda.

Pri tej tekmi je bilo zopet opaziti, da naši klubi na lahkoatletični šport ne polagajo dosti ali nobene važnosti in ga sploh ne goje ali pa tako površno, da za resno tekmo sploh ne pridejo v poštev. In vendar bi naši športniki bili lahko prav nevarni tekmeči, ker imajo dobrih pogojev. Zato bi bilo nujno želeči, da se uvede v vseh naših športnih klubih sistematično poleg nogometa tudi ostali lahkoatletični šport kot metanje diska, krogle, tek, skakanje v višino z mesta, skakanje v višino z zaletom, skok v daljavo, skok ob palici itd.

Lahka atletika pa je tudi nujno potrebna za razvoj nogometa in izpopolnjuje enostranost istega.

Ljubljanska Svoboda se je udeležila lahkoatletičnih tekem S. K. Ilirije 10. t. m., vendar razen v teku na 1500 m, kjer je dosegla drugo mesto (Pečnik) in v stafeti 4 × 100 m (4. mesto) ni prišla do veljave.

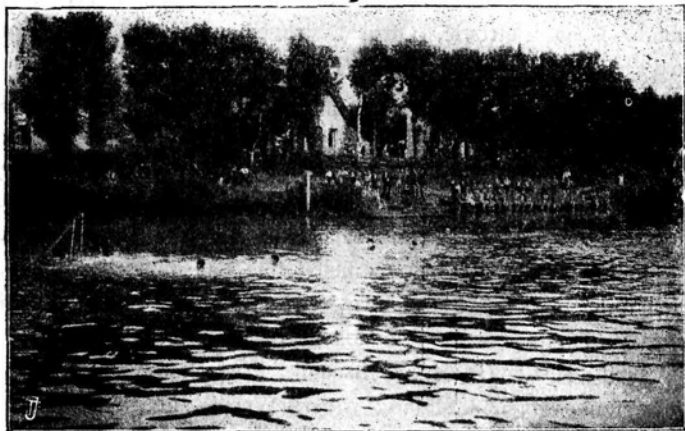
Kolesarstvo.

Kolesarske tekme Ljubljana-Maribor (135 km) se je udeležil tudi Delavski kolesarski klub Maribor s sledečimi tekmovalci: Kobold Baltazar, Plančah Anton, Gregorinčič Avgust, Kocbek Vincenc, Franc Arzenšek, Macher Franc, Kolman Franc in Radanovič Franc in sicer v težki skupini s turnimi kolesi. Med seniorji je prišel kot 6. Franc Arzenšek v 6ih urah 59 minut. 44 sek. na cilj. — D. K. K. ni dosegel večjih uspehov radi tehničnih nedostatkov in preslabe trenaže, vendar ga to ne sme plašiti v nadaljnem vztrajnem delu.

Priporočali bi vsem podružnicam Svobode, da tudi one zbero svoje člane v krog lastnih kolesarskih odsekov. Treba se je nam na vseh poljih osamosvojiti.

Vodni šport.

S. K. Svoboda-Ljubljana se je udeležil s 5 tekmovalci plavalne tekme Ljubljanskega športnega kluba, ki se je vršila 31. julija 1921 na Ljubljani. V prostem plavanju na 1000 m je med 9 tekmovalci dosegla „Svoboda“ (Kern Srečko) 3. mesto v 17 min. 48 sek. in si na ta način priborila eno nagrado.

PRVA SLOVENSKA WATERPOLO-TEKMA

Ob priliki te plavalne tekme se je vršila tudi prva Waterpolo tekma med Ljubljanskim športnim klubom in S. K. Primorje, ki se je končala z 1 proti 0 v korist Lj. S. K. — Waterpolo je igra z žogo na vodi, podobna nogometnemu športu, seveda se igra med plavanjem in z rokami. Prinašamo sliko, posneto ravno v trenutku, ko je napravil Lj. S. K. S. K. Primorju gol.

KNJIŽEVNOST

Došle so nam sledeče revije, katere priporočamo:

„Šport“, izhaja vsak petek, stane letno 224 K, uprava Ljubljana Narodni dom.

„Vesna“, ilustrovana kulturna in modna revija, izhaja mesečno, stane letno 360 K, uprava Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 16;

„Vrh razglednika“, ilustrovan poljudno-znanstven mesečnik; stane letno 300 K, uprava na Prevaljah nad Mariborom;

„Planinski Vestnik“, glasilo Slov. plan. društva, mesečnik, Ljubljana;

„Pevec“, glasilo Pevske zveze, mesečnik, stane letno z glasbeno prilogo 30 K, uprava Ljudski dom v Ljubljani.

VESTNIK „SVOBODE“

Redni občni zbor S. D. I. Z. „Svobode“ se bo vršil 24. in 25. septembra 1921. — Kraj in dnevni red se razglasi v prihodnji številki. Opozarjamo vse podružnice na ta važni občni zbor s pozivom, da takoj obračunajo oziroma pošljejo letna poročila, v katerih je navesti: 1. Ko-

liko članov ima podružnica, kakšne odseke, koliko sej, predavanj, diskuzij, učnih tečajev, pevskih, telovadnih vaj, dramatičnih predstav, koncertov, nogometnih tekem je priredila in končno blagajniško poročilo. Pravice delegatov in drugo razglasimo kasneje.

Štefan Dražil, predsednik.

Občni zbor podružnice „Svobode“ na Jesenicah se je vršil dne 17. julija t. l. Iz letnega poročila posnamemo: Odbor je imel 17 rednih sej. Blagajniško poročilo izkazuje 34.377.31 K dohodkov in 32.751.16 K stroškov, blagajniški ostanek 1626.15 kron. — 15. junija 1920 ustanovljeni **dramatični odsek** je priredil 24 predstav, med drugimi: Razvalina življenja, Faun, Dana Petrovič, Otroška tragedija. — **Telovadni odsek**, ustanovljen dne 24. julija 1920, je telovadil: člani 130 ur, članice 90 ur, obrtni naraščaj 100 ur, šolski deški in ženski naraščaj 200 ur. Vaditeljskih sej je bilo 10. — **Knjižnica** je izposodila skupno 2504 knjige in poseduje 160 slovenskih in 72 nemških knjig. — **Rednih članov** ima podružnica 60, članic 30, obrtnega naraščaja 20 in šolskega naraščaja 82. — **Odpotovalo** je 5 članov, med letom pa so umrli: Buzeti, Jensterle, Hrepavnik in članica M. Rotarjeva. — **Podružnica** si je nabavila tudi že del telovadnega orodja. — **V odbor** so bili izvoljeni: Martin Bručan, predsednik; Fran Hlade, podpredsednik; Janko Ovsenik, tajnik; Albert Wergl, namestnik; Joško Stražišar, blagajnik; Ivan Karlin, namestnik; odborniki: Jurij Jeram, Jožef Vovk, Lovro Kaltenekar in Janko Florjan. Knjižničarjem so izvoljeni: Urška Šetikova, Pavla Erzar, Franc Luznar in Franc Limovšek. — **Želimo novemu odboru** naše podružnice veliko uspeha v novem delovnem letu, ostalim podružnicam pa, da si vzamejo vzgled na jeseniški podružnici.

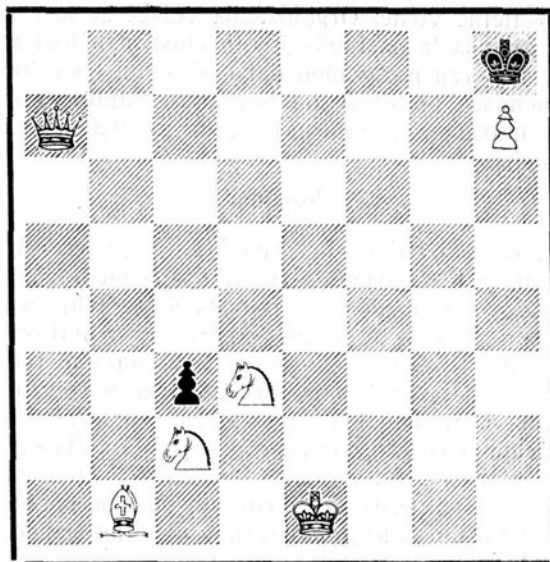
Ustanovila se je podružnica „Svobode“ 24. julija t. l. v Sv. Lovrencu na Pohorju. V odbor so bili izvoljeni: Karel Vrenčar, predsednik; Kristijan Kasjahl, tajnik; Anton Slatinek, blagajnik; odborniki: Ivana Rajthoferjeva, Elza Verjahova, Ivan Kopp, Josip Lušenc, Leopold Věžjak in Valentin Lušenc. — **Novo podružnico** iskreno pozdravljamo in želimo uspeha.

Vsem podružnicam! Zvezine tiskovine in znamke so pošle, zato prosimo vse podružnice, da potrpe dotlej, da Zvezin zbor, ki se bo vršil drugi mesec, sprejme nova pravila in opravilnik, nakar dobe vse podružnice tiskovine, podružniške knjige, nove znamke in izkaznice, ki bodo enotne, kar je za dobro organizacijo nujno potrebno.

Vse podružnice nujno prosimo, da razposlano prvo številko prodado in obračunajo naravnost upravi „Kresa“. Posamezen izvod „Kresa“ stane v razprodaji tudi za člane K 8. — **Vsem članom „Svobode“** je priložena 2. številka knjižica „Nalezljive bolezni“ in ena številka lista „Zdravje“.

ŠAH

Sodeč po številnih razrešitvah, ki smo jih dobili glede na problem v 1. št. „Kresa“, je zanimanje za našo rubriko veliko. Danes podajamo težjo nalogo in prosimo cenj. bralce, da nam pošljejo razrešitve do 5. v prihodnjem mesecu in se tega roka držijo tudi pozneje:

Beli potegne in matira črnega v 3 potezah.

Nekaj teoretične razlage o tehniki in raznih vrstah šahovskih problemov odlagamo za prihodnje številke. Naj zadostuje danes par besed: Naši prvi problemi stoje na principu **matiranja** potom **žrtvovanja** ene ali več figur. Pozneje objavimo tudi zamotanejša naloga, v katerih se nasprotnikov kralj potom skritih potez brez žrtvovanja prisili, da gre na polje, ki mu je v končno pogubo. S temi nalogami hočemo bralce uvesti v čudoviti duh šahovske **kombinacije**. Priporočamo naslednje: Skušajte vse probleme rešiti brez deske iz diagramov, da dobite pregled čez vsa polja in posebe še čez akcijsko polje posameznih likov! To je najmanj, kar mora stremeči šahist imeti v oblasti.

Nekatera znamenja, ki jih bomo uporabljali so:

— je znamenje, ki veže prejšnje mesto, na katerem je bil lik, s sedanjim. Rabili ga bomo pri razširjeni notaciji narejenih potez;

× pomeni, da figura s potezo vzame eno nasprotnih figur;

+ pomeni šah kralju;

B = beli, Č = črni.

Razrešitev problema v zadnji številki:

B	Č
1. T e7 — a7 +	K a8 × T a7
2. T b5 — b7 +	K a7 — a8 [če vzame kmeta (K a7 × a6) je v naslednji potezi (D b1 — b6) mat]
3. T b7 — a7 +	K a8 × T a7
4. D b1 — b7 mat.	

Pravilno so razrešili ta problem: Ljubljana: gđc. Angelica Preskerjeva in gg. Anté A. Albert, Angelo Cerkvenik (Zg. Šiška), Franc Gogala, Franc Jeran, Karlo Kocjančič, Ignacij Mihevc, Joško Olup, Lojze Pengal, Stanko Sila, Lojze Slanovec, Maks Udovč (Sp. Šiška); Maribor: Andrej Čok, Michael Muha, Mirko Kuret; Sv. Pavel pri Preboldu: Stanko Pečar; Hak - Pelmonoštor (Baranja): Sreten Jakič in Boris Kristan; Trst: Albert Lozej, Štefan Sancin.

SMEŠNICE.

Poslužil se je.

Tat se je zagovarjal pred sodiščem.

— Vi ste torej kradli?

— Ne, nisem kradel. Sami so me pozvali.

— Kako to?

— V izložbenem oknu je bil napis: Poslužite se te ugodne prilike.

Pljune naj ven!

K skušnji je prišel kandidat, ki ni imel niti pojma o predmetu.

Pa ga vpraša profesor kemije:

— Kaj pomenita v kemiji črki „st“?

— Hm, hm, že vem... na jeziku imam, gospod profesor... čakajte malo...

— Če imate na jeziku, pljunite brž ven — odvrne profesor — črki pomenita namreč „strilnin“ (eden najmočnejših strupov).

Saj ni tako hudo.

— Oprostite, milostiva, ravnokar so mi sfrčale detetove plenice skozi okno.

— Kako bedasto! Sedaj pa se bo dete prehladilo.

— O ne, milostiva — — — saj je še v njih!

Dobrodušno.

Zagovornik: Bilo je, žal, vse zaman — oprostitev nisem mogel doseči!

Obsojenec: No, no, pa prihodnjič!

Samo malo šivanja.

Na vrata potrka potepuh: Čujete, gospodinja, ali bi mi napravili malo šivanja?

Gospodinja: Kaj pa vam naj zašijem?

Potepuh: Tu imam dva gumba. Bodite tako prijazni in jima prišijte — par hlač.

Obupani jetnik.

Ječar jetniku: „Vaša žena je tukaj in bi rada govorila z vami.“

Jetnik: „Povejte ji, da me ni doma.“

Amerikanska.

V New-Yorku je neki profesor odprl šolo za okrepitev spomina. Ljudi je učil, kako si zamorejo zapomniti najraznovrstnejše stvari.

Te dni je moral nesrečnež šolo zapreti. — — — Zapustili so ga namreč vsi učenci in mu pozabili plačati...

Še ena: o neizpreobrnjivem pijancu.

Znan suhač je imel predavanje.

Da natančno pojasni škodljivost pitja, je postavil na mizo kozarec čiste vode in kozarec žganja. Za tem je položil v vodo glisto, in glista je veselo plavala. Ko jo je pa v žganje djal, je takoj crknila.

— Gospod — se oglasi pijanec v zadnji klopi — kakšno pa je tisto žganje? Dajte ga meni. Jaz imam namreč tudi gliste.

TO IN ONO.

Ameriški miliarderji in milijonarji. New-yorški statistik Klein je napisal statistiko ameriških miliarderjev in milijonarjev. Ameriška plutokracija sestoji iz 5 rodbin, ki imajo vsaka po več kot 100 milijonov dolarjev in drugih 100 rodbin, ki posedujejo vsaka po nad 50 milijonov dolarjev. Tretja denarna kasta šteje 500 rodbin, ki posedujejo vsaka več kot 10 milijonov dolarjev. Dvesto oseb v Združenih državah poseduje 15 milijard dolarjev. Najbogatejša je Rockefellerjeva rodbina, ki ima okroglo 5 milijard dolarjev; Prattova rodbina ima 400 milijonov dolarjev, Harknes 400 milijonov, Carnegie, Weyerhaker, Vanderbilt, Astor 300 milijonov, itd., itd. Klein navaja še dolgo vrsto milijonarjev; njegova statistika ima več

strani in vsebuje le imena onih, ki imajo najmanj po 10 milijonov dolarjev. „Milijonarčkov“, ki posedujejo manj kot 10 milijonov dolarjev, je namreč toliko, da se jih ne izplača omenjati, kajti v primeri z gornjimi velikani so že berači. Pod temi je še debela plast ljudi, ki imajo stotisoče do enega milijona. Pod to plastjo pa je še plast takozvanih „biznismanov“, ki razpolagajo samo s tisoči; ti se neprenehoma pomičejo gori ali doli, med višje dolarske bratce ali pa med proletarce. Najširša plast ljudstva pa je seveda industrijski in kmečki proletariat. — Sedaj pa naj naši bralci pomnožijo te številke s 140—150, s približno vrednostjo ameriškega dolarja v jugoslovanskih kronah! Poskus se izplača: Rockefellerjeva rodbina nima na primer nič manj kot 700,000,000 naših kron, toliko kron, da jih ne zmremo, če se takoj skupaj postavimo, kar nas je revežev na svetu!

LJUDSKA TISKARNA
MARIBOR

SODNA ULICA ŠT. 20.

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 92.

PRIPOROČA SE V IZVRŠITEV:

KNJIG, BROŠUR, RAČUNSKIH ZAKLJUČKOV, CENIKOV, LEPAKOV, LETAKOV, VABIL, TRGOVSKIH RAČUNOV RAZPREDELNIC, PISEM, ZAVITKOV, OSMRTNIC, POSETNIC ITD., ITD.

ŠPECIALITETA: DVO IN VEČBARVNI TISK.

Konsumno društvo za Slovenijo v Ljubljani

Poštni predal 13.

Brzovjavni naslov:
KODES LJUBLJANA

Telefon interurban 178
Poštni ček, rač. št. 10.532

HRANILNE VLOGE

vlaga vsak zadruжник samo v zadrúžne hranilnice, ker povečava s tem svojo moč in svoje zadrúge in ker plačuje Konsumno društvo za Slovenijo od dne vloge do dne dviga

==== po $4\frac{1}{2}\%$ ====

Z Vašimi prihranki, ki so često od lastnih potreb pritrngani, špekulirajo privatne banke in hranilnice v svoj in ne Vaš prid, če pa naložite denar v Vašem lastnem zadrúžnem zavodu, se ž njim ne bo špekuliralo, pač pa delalo za razvoj zadrúžništva in okrepitev Vaše lastne in ljudske koristi!

Hranilne vloge sprejema vsaka konsumna podružnica, kdor pa hoče denar tajno vložiti, naj zahteva v prodajalni čekovno položnico, ter pošlje denar naravnost centrali.

Učite svoje otroke hraniti s tem, da vložite zanje v prvi konsumni prodajalni mal znesek, jim daste knjižico, na katero bodo potem sami vlagali!

Obstoji že 41 podružnic z 19.370 člani. Pristopi lahko vsakdo kot član, pristopnina 10 kron, delež 200 K. Priglase sprejema vsaka prodajalna.

KDOR PARA NE HRANI, SE DINARJA BRANI!

Ustanovljen septembra 1919.

Jugoslovanski kreditni zavod v Ljubljani

Marijin trg 8 Wolfova ulica 1 -- Podružnica v Murski Soboti in Dolnji Lendavi.

obrestuje hranilne vloge in vloge na tekoči račun

Prometa v lanskem letu nad K 128 mil.

4 1/2 0/0

čistih brez odbitka rentnega davka.

Neposredno pod državnim nadzorstvom.

drogerija, parfumerija, fotomanufaktura
Ljubljana, Wolfova ulica.

Tapetniška delavnica!

Vabimo
na
ogled!

Nakupovalna zadruga za konzumne in produktivne zadruge

R. Z. Z. O. Z.

Kupuje in prodaja: na veliko kolonijalno, materijalno blago, galanterijo, železnino in druge industrijske izdelke, žita, moko, mesne izdelke in deželne pridelke.

v Ljubljani.

Žiro-račun pri Jadranski banki.
Brz. naslov: „Nakupovalna“ Ljubljana

Prevzema:
zastopstva in komisijski nakup ter prodajo vseh vrst blaga.

Telefon int. št. 336, 13, 223.
Pisarna: Dunajska cesta 33, Balkan.

Kastelic in drug

trgovina s papirjem na veliko

Ljubljana, Miklošičeva c. 6. l.

Zastopstvo za Slovenijo »MYRTHE MILL«

D. R. Pollak in sinovi, Dunaj in »LIPA

MILL« tvornica kuvert in konfekcija

papirja, d. d. v Zagrebu.

Edina razprodaja vseh vrst specijalnega mavca - gipsa

za celo kraljevino SHS.

Tvornice: Stanz, Kindberg, Semmering,
Schottwien, Puchberg, Auseewiesen i. t. d.

Nudi po najnižji ceni iz svojih zalog:

Ljubljana, Osijek, Novisad, Zemun

Kosta Novakovič, Ljubljana

veletrgovina mavca Židovska ulica št. 1.

AUTOMOBIL • GARAZA • KOLESA
MOTOR • DELAVNIC
J. GOREC
VEGOVA 8 • LJUBLJANA • GOSPOŠVETSKA 14

Splošno kreditno društvo

v Ljubljani

registrovana zadruga z omejeno zavezo

sprejema

hranilne vloge

vsak delavnik od 8. do 13. ure in jih obrestuje po čistih

4%

Rentni davek plača društvo iz svojega. Večje in stalne vloge se obrestujejo po dogovoru. Posojila daje svojim zadružnikom proti vknjižbi, na osebni kredit proti poroštvu ali zastavi vrednostnih papirjev. Menice se eskomptujejo po bančni obrestni meri.